



รายงานผลการพิจารณา

เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

ของ

คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

ในคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

สภาปฏิรูปแห่งชาติ



ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

สำนักกรรมการ ๓

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ

## สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	๑
รายงาน เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ของคณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม	
๑. หลักการและเหตุผล	
๑.๑ ความเป็นมา	๖
๑.๒ หลักการและเหตุผล	๖
๒. ประเด็นปฏิรูป	
๒.๑ ประเด็นหลัก	๑๐
๒.๒ ประเด็นรอง	๑๐
๓. วิธีการพิจารณาศึกษาวิเคราะห์	๑๐
๔. สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์	
๔.๑ สภาพการณ์และปัญหาของการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม กลุ่มชายแดนใต้	๑๑
๔.๒ สภาพการณ์และปัญหาของการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม กลุ่มชนพื้นที่สูง ชนตะเข็บชายแดน ชาวเล และคนในพื้นที่ป่า	๑๕
๔.๓ สภาพการณ์และปัญหาของการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม กลุ่มอื่น ๆ อาทิ กลุ่มคนในชุมชนเมืองและคนชายขอบ คนไทยในต่างแดน คนไทยพลัดถิ่น และคนต่างด้าวในประเทศไทย	๑๙
๔.๔ สถานการณ์ร่วมของปัญหาการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม	๒๕
๕. ข้อเสนอปฏิรูปและแนวทางดำเนินการ	
๕.๑ มาตรการเร่งด่วนเพื่อฟื้นฟูคุณภาพการศึกษา	๒๗
๕.๒ มาตรการปฏิรูปเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในระยะยาว	๓๑
๖. ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	
๖.๑ ผลลัพธ์	๓๔
๖.๒ ผลกระทบ	๓๔
๗. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามผลลัพธ์	
๗.๑ ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ	๓๕
๗.๒ ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	๓๕

## สารบัญ

หน้า

### ภาคผนวก

ก. รายงานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	๓๗
ข. รายงานคณะอนุกรรมการ และที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการ	๓๘
ค. รายงานผู้มาให้ข้อมูลและผู้เข้าร่วมประชุม	๓๙
ง. รายงานคณะผู้จัดทำรายงาน	๔๐

## บทสรุปผู้บริหาร

สังคมไทยประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรม ซึ่งไม่แตกต่างจากสังคมของประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชียและภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลก เป็นลักษณะ ของสังคมที่เรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” (Multicultural Society) ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งวิถีและเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ผลประโยชน์ และ ปัญหาของกลุ่มชนที่ต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีกระแสการไหล บาด้านวัฒนธรรม เทคโนโลยี สินค้า และทรัพยากรมนุษย์ข้ามชาติ ฯลฯ ส่งผลให้สังคมไทยมีลักษณะความเป็น สังคมพหุวัฒนธรรมที่เด่นชัดและขยายวงกว้างมากขึ้นโดยลำดับ และนับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่ประเทศไทยต้อง ก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน ย่อมจะต้องเพิ่มความสลับซับซ้อนในหลายองค์ประกอบทางสังคม อันเนื่องจากการเพิ่มจำนวนประชากร การอพยพเคลื่อนย้ายผู้คนและแรงงาน การแข่งขันแย่งชิงความ ได้เปรียบทางการประกอบอาชีพที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้น รวมทั้งปัญหาที่เคยมีอยู่แต่อาจเปลี่ยนรูปแบบที่ หลากหลายขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวแปรที่อาจส่งผลกระทบต่อทั้งด้านการผสมกลมกลืนและความขัดแย้งจากปัญหาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น แม้จะมีความพยายามใช้กระบวนการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจในอันที่จะ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม

การศึกษาสำหรับกลุ่มชนในสังคมพหุวัฒนธรรมถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับซึ่ง เป็นไปตามหลักการศึกษาเพื่อปวงชน หรือ Education for All อันเป็นการสอดคล้องกับปฏิญญาสากลและ หลักการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการศึกษา (Right to Education) อย่างไรก็ดีตาม การจัดการศึกษา โดยรัฐที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การให้อ่านออกเขียนได้ในภาษาไทย โดยละเอียดเรื่อง การ อารังรักษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมและภาษาของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม กลุ่มต่าง ๆ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้ผู้เรียนเข้าสู่เส้นทางอาชีพที่สนองต่อระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีส่วนผลักดันให้ สมาชิกออกจากครอบครัวและถิ่นที่อยู่เดิม ไม่สามารถกลับไปดำเนินวิถีชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมเดิมของ ตนได้อีกต่อไป การจัดระบบการเรียนรู้ที่ไม่คำนึงถึงความสอดคล้องและความแตกต่างหลากหลายทาง อัตลักษณ์ และการบูรณาการวิถีชีวิตที่เป็นรากเหง้าให้ดำรงอยู่เป็นมรดกของมวลมนุษยชาติ อาจถือเป็น จุดอ่อนของการจัดการศึกษาที่รัฐได้จัดให้แก่ชนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมพหุวัฒนธรรมดังที่เป็นไปในขณะนี้ จึงควร ที่ได้มีการปรับเปลี่ยนจนถึงขั้นปฏิรูปแนวคิดและแนวทางการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมี เป้าประสงค์ที่สำคัญ คือ ๑) ผู้คนในทุกสังคมพหุวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้เอกลักษณ์ของความ เป็นไทยในระดับชาติ โดยมีอุดมการณ์ร่วมของความเป็นชาติบนพื้นฐานของความมีคุณธรรมและจริยธรรม และดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะของตน ๒) กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือที่มี ประสิทธิภาพต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาจิตสำนึกและจิตวิญญาณให้ผู้คนในสังคม พหุวัฒนธรรมเห็นคุณค่าและยอมรับในการอยู่ร่วมกัน ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างจริงใจ และร่วมมือให้การส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ ทั้งถึง เป็นธรรม และสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิตามหลักการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) รวมถึงการศึกษาที่ให้โอกาสและเข้าถึงกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นหนึ่งใน เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่ ยั่งยืนของสหประชาชาติในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ (Sustainable Development Goals in 2030) ๓) ลดความ เหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยยึดหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนบนพื้นฐานของความเสมอภาค ยุติธรรมและ เป็นธรรม ๔) ใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้าง

ความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และ ๕) ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทันในทุกมิติของการศึกษาและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าว และเพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับวาระการปฏิรูปด้านการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่สภาปฏิรูปแห่งชาติได้กำหนดไว้ ๓ วาระ คือ วาระที่ ๑๖ ด้านระบบการจัดการศึกษา วาระที่ ๑๗ ด้านระบบการคลังด้านการศึกษา และวาระที่ ๑๘ ด้านระบบการเรียนรู้ คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม จึงได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ โดยแบ่งพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยออกเป็น ๓ กลุ่มหลัก คือ ๑) กลุ่มชายแดนใต้ เป็นกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ อำเภोजะนะ เทพา นาทวี และสะบ้าย้อย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแม่ ซึ่งมีข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ยังมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ค่อยได้ถึงร้อยละ ๓๓.๗๒ อัตราการศึกษาต่อสายอาชีพและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในสายสามัญเพื่อศึกษาต่อในสาขาที่ไม่ใช่ด้านศาสนา ต่ำ ๒) กลุ่มชนพื้นที่สูง ชนตะเข็บชายแดน ชาวเล และคนในพื้นที่ป่า เป็นกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมที่กระจายตัวตามสภาพภูมิศาสตร์ต่าง ๆ ของประเทศ เช่น ชนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในพื้นที่สูง ชนต่างชาติจากประเทศเพื่อนบ้านตามแนวตะเข็บชายแดน ชนชาวเลตามหมู่เกาะต่าง ๆ ชนเร่ร่อนในพื้นที่ป่า ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรม ประเพณี และภาษาเฉพาะ นับถือศาสนาที่แตกต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม หรือยึดถือตามความเชื่อต่าง ๆ ปัญหาทางการศึกษาที่สำคัญของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ คือข้อจำกัดในเรื่องการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย การขาดครูผู้สอนที่รู้และเข้าใจในความเป็นพหุวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านภาษา ขาดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น รวมทั้งปัญหาระเบียบกฎหมายของรัฐที่ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษาและการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่มีปัญหาและทุรกันดาร และ ๓) กลุ่มอื่น ๆ อาทิ กลุ่มคนชุมชนเมือง และคนชายขอบ คนไทยในต่างแดน คนไทยพลัดถิ่น และคนต่างด้าวในประเทศไทย กลุ่มนี้มีความแตกต่างหลากหลายขึ้นกับพื้นฐานทางชาติพันธุ์และสัญชาติ เช่น กลุ่มคนจีนหรืออินเดียในชุมชนเมือง กลุ่มผู้ใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มคนไทยพลัดถิ่นที่เกิดจากการปรับแนวเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มคนไทยที่ไปประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐานในต่างแดน กลุ่มชาวต่างชาติที่เข้ามาประกอบอาชีพหรือศึกษาในฐานะคนต่างด้าว รูปแบบ แนวทาง และปัญหาการจัดการศึกษาให้กับคนเหล่านี้มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะและสถานะการดำรงอยู่ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งโอกาสและข้อจำกัดในการจัดการศึกษาให้กับชนกลุ่มนี้ มีประเด็นสำคัญหลายประการที่สมควรได้รับการดูแลแก้ไข

ข้อเสนอการปฏิรูปและแนวทางการดำเนินการในภาพรวมของทั้ง ๓ กลุ่ม แบ่งออกเป็นมาตรการเร่งด่วน (๒๕๕๘-๒๕๖๑) และมาตรการระยะยาว (๒๕๕๘-๒๕๖๘) ตามวาระปฏิรูปด้านการศึกษา ๓ วาระหลักของสภาปฏิรูปแห่งชาติ คือ ปฏิรูประบบการจัดการศึกษา ปฏิรูประบบการคลังด้านการศึกษา และปฏิรูประบบการเรียนรู้ รวมทั้งประเด็นปฏิรูป ๓ วาระรอง ได้แก่ การปฏิรูปเพื่อเสริมสร้างทัศนคติและพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน และการใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

**มาตรการเร่งด่วน** ในส่วน การปฏิรูประบบการจัดการศึกษา มีมาตรการสำคัญ อาทิ เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมและชุมชนสามารถจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อการดำเนินวิถีชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยเปลี่ยนบทบาทองค์กรภาครัฐจาก “ผู้จัดการศึกษา” เป็น “ผู้สนับสนุนการจัดการศึกษา” โดยปรับปรุงโครงสร้างการจัดการศึกษาระดับชาติ ระดับพื้นที่ และระดับท้องถิ่น เร่งรัดการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย (การทะเบียนราษฎร สัญชาติ และคนเข้าเมือง) เพื่อประโยชน์ในการใช้สิทธิทางการศึกษาของกลุ่มชนในสังคมพหุวัฒนธรรม เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม และ ทบทวน ปรับปรุง กฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศ ที่ออกตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยเฉพาะมาตรา ๑๒ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน บูรณาการ การจัดการศึกษาด้านศาสนาในแต่ละสังคมพหุวัฒนธรรมให้สอดคล้องอย่างเป็นเอกภาพกับหลักสูตรสายสามัญ ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษา ให้การยกย่องเชิดชูและจัดทำ ทำเนียบบุคลากรผู้เป็นปราชญ์ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อให้คนเหล่านี้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน พัฒนาระบบการผลิตครูรุ่นใหม่ให้มีคุณภาพทั้งด้าน วิชาการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (พหุภาษา และพหุวัฒนธรรม) มีทัศนคติด้านบวกและ จิตสำนึกความเป็นครูที่ดีในสังคมพหุวัฒนธรรม ปรับระบบการจัดสรรบุคลากรลงพื้นที่ทั้งส่วนของครูและ ผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานในสังคมพหุวัฒนธรรม เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบ โดยเน้นการให้บริการด้านการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการ เรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาและขยายเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบที่จัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างเห็นคุณค่าในความเป็นพหุวัฒนธรรม **ปฏิรูประบบการคลังด้านการศึกษา** โดยมีมาตรการที่สำคัญ อาทิ จัดสรรงบประมาณเร่งด่วนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม เช่น พัฒนาสื่อและ เทคโนโลยีทางการศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่เป็นความจำเป็นเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรม กำหนด ใช้จ่ายทางการศึกษาที่เน้นอุปสงค์ และจัดสรรงบประมาณตรงสู่ผู้เรียนหรือผู้รับประโยชน์ทางการศึกษา จัดคูปองการศึกษาสำหรับผู้พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ ใช้มาตรการทางภาษีให้ภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้ง ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาคน ในสังคมพหุวัฒนธรรม และจัดตั้งกองทุนที่เกี่ยวกับการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อดูแลโรงเรียนต้นแบบ และพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ โดยให้การสนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ครู ตัวอย่างเช่น โรงเรียนต้นแบบทวิภาษา และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อการศึกษา แก่ท้องถิ่นหรือภาคประชาสังคม **ปฏิรูประบบการเรียนรู้** โดยมีมาตรการที่สำคัญ อาทิ การปรับหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง ส่งเสริมการใช้ภาษา ท้องถิ่นที่เป็นภาษาแม่ของเด็ก โดยใช้ภาษาท้องถิ่นที่เป็นภาษาแม่ของเด็กในศูนย์เด็กเล็ก เพื่อสืบทอดและมี ความมั่นใจในการใช้ภาษาท้องถิ่นเชื่อมต่อเข้าสู่การเรียนรู้ภาษาไทย ใช้ระบบทวิ-พหุภาษาในกระบวนการ เรียนการสอนสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยเริ่มจากภาษาท้องถิ่นและค่อย ๆ เชื่อมโยงเข้าสู่ ภาษาไทยอันเป็นภาษาหลักของชาติ ก่อนจะไปเชื่อมไปสู่ภาษาเพื่อนบ้านในประชาคมอาเซียนและภาษาสากล อื่น ๆ พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่น่าสนใจและเอื้อต่อการเรียนการสอนที่เป็นความจำเป็นเฉพาะ ในสังคมพหุวัฒนธรรม ครูต้องเป็นครูพหุวัฒนธรรม โดยมีระบบการผลิตและการพัฒนาครูเฉพาะทาง พหุวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างแรงจูงใจ และการสร้างขวัญกำลังใจอบรมพัฒนาจิตสำนึกและหล่อหลอมจิต วิญญาณการเป็นครูนักพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ครูประจำของสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

**มาตรการเร่งด่วน** ในส่วนการปฏิรูป ๓ วาระรอง ประกอบด้วย **การเสริมสร้างทัศนคติและพัฒนา ทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม** โดยใช้มาตรการ เร่งสร้างทัศนคติเชิง บวกต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและเอกลักษณ์ร่วมของความเป็นไทย ในระดับชาติ โดยการส่งเสริมกิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมให้เด็กและเยาวชนในสังคม พหุวัฒนธรรมมีความเข้าใจและปรับตัวได้ในการอยู่ร่วมหรือท่ามกลางสังคม เอกลักษณ์และความเป็นชาติไทย มีคุณธรรม จริยธรรม เสียสละโดยใช้กระบวนการลูกเสือหรือเนตรนารีอย่างมีความสอดคล้องกับสังคม พหุวัฒนธรรม รู้เท่าทันโลก ไม่หล่อหลอมหรือหลอกลวงให้หลงผิดอยู่กับปัจจัยรอบตัวอันเป็นพิษภัยที่แฝงมาใน ความทันสมัย ใช้กระบวนการทางการศึกษาเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจระหว่างผู้คนในสังคม

พหุวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างกระบวนการให้คนนอกพหุวัฒนธรรมเข้าใจคนในพหุวัฒนธรรมด้วย **การเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน** โดยจัดให้มีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอย่างมีคุณภาพขั้นพื้นฐานสำหรับทุกสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม จัดอบรมเตรียมความพร้อมให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการนำเทคโนโลยีไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทัน และเกิดประโยชน์ **การใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ** โดยรัฐส่งเสริมสนับสนุนและสร้างโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม กำหนดนโยบายและจัดทำแผนส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ใช้อัตลักษณ์ในการสร้างคุณค่าและมูลค่า เพื่อเกิดประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเริ่มจากระดับโรงเรียน ขยายผลสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยรวม รวมทั้งสู่สังคมนานาชาติและสหประชาชาติ เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับปฏิญญาสากลต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

**มาตรการระยะยาว** ในส่วนการปฏิรูป ๓ วาระหลัก ประกอบด้วย **การปฏิรูประบบการจัดการศึกษา** มีมาตรการสำคัญ อาทิ ให้ชุมชนพหุวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแผนการปฏิรูปการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมในระยะยาว จัดระบบการศึกษาให้มีความต่อเนื่องจากการศึกษาในระบบไปสู่การศึกษานอกระบบ และเชื่อมโยงการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน กำหนดแผนการศึกษาเพื่อตอบสนองการมีงานทำที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มชนพหุวัฒนธรรม พัฒนากลไกและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวัดและประเมินผลงานตามแผนการปฏิรูปการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยรายงานผลการประเมินต่อผู้ที่เกี่ยวข้องให้ทราบเป็นระยะหรือรายงานต่อสภาระดับชาติปีละครั้ง พัฒนาระบบกลไกตรวจสอบโดยเชื่อมโยงกับระบบธรรมาภิบาล ปรับระบบการคัดเลือกครูที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมสอดคล้องกับภารกิจในฐานะผู้ให้ความรู้ในสถานศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีจิตสำนึกความเป็นครูและมีจิตวิญญาณการเป็นนักพัฒนา ยกย่องเชิดชูและจัดทำทำเนียบบุคลากรผู้เป็นปราชญ์ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละสังคมพหุวัฒนธรรม เพิ่มขีดความสามารถและขยายพื้นที่การจัดการศึกษาของภาคประชาชนและชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในทุกระดับ รวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อร่วมเป็นหุ้นส่วนในการจัดการศึกษาให้เหมาะกับพื้นที่ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอหลักสูตรที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและภูมิสังคม ปรับแก้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรม เช่น ปรับแก้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕ เพื่อขยายโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐ เอกชน และชุมชนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดสามารถจัดการศึกษาภาคบังคับได้ โดยรัฐต้องอุดหนุนงบประมาณและสนับสนุนทรัพยากรให้เหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการในระดับสถานศึกษาด้วยการบูรณาการการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรให้เกิดคุณค่าและใช้นวัตกรรมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มพหุวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ใช้ระบบพหุภาษาเพื่อการสื่อสารและการศึกษา ที่เริ่มต้นจากภาษาแม่หรือภาษาถิ่น เชื่อมโยงสู่ภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ **ปฏิรูประบบการคลังด้านการศึกษา** มีมาตรการที่สำคัญ อาทิ จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่เป็นความจำเป็นเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรม จัดตั้งกองทุนที่เกี่ยวกับการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อดูแลโรงเรียนต้นแบบและพัฒนาขยายเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ (โดยให้การสนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครู ฯลฯ) และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาแก่ท้องถิ่นหรือภาคประชาสังคม กำหนดรายจ่ายทางการศึกษาที่เน้นอุปสงค์ และจัดสรรงบประมาณตรงสู่ผู้เรียนหรือผู้รับประโยชน์ทางการศึกษา จัดคู่มือการศึกษาสำหรับผู้เรียนนอกระบบที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ ใช้มาตรการทางภาษีส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาตน ใช้มาตรการทางภาษีสันับสนุนผู้ประกอบการภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และจัดกองทุนสมทบเพื่อการศึกษา

แก่ท้องถิ่นหรือภาคประชาสังคม **ปฏิรูประบบการเรียนรู้** โดยมีมาตรการสำคัญ อาทิ ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัยตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต โดยการเชื่อมโยงการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ ของการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง พัฒนาครูให้มีจิตวิญญาณการเป็นครู และมีความรู้ความสามารถ มีเทคนิควิธีการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มชนพหุวัฒนธรรม ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความเป็นพหุวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น บูรณาการการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมบนวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน อันนำไปสู่แนวทางตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเน้นกระบวนการคิดและการใช้เหตุผล เพื่อเสริมสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมอุดมปัญญา และเพื่อพัฒนาอาชีพและการมีงานทำ รวมทั้งพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการดำรงชีพในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข

**มาตรการระยะยาว** ในส่วนการปฏิรูป ๓ วาระรอง ประกอบด้วย **การเสริมสร้างทัศนคติและพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม** โดยมีมาตรการสำคัญ เร่งสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ไปพร้อมกับการปลูกฝังอุดมการณ์ร่วมของความเป็นชาติ และรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยในระดับชาติ ส่งเสริมพหุวัฒนธรรมศึกษาโดยใช้กระบวนการทางการศึกษา เสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ รับรู้และเข้าถึงคุณค่าวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย มีความเข้าใจระหว่างผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรม และคนในสังคมภายนอกให้เข้าใจคนในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ด้วยมุมมองที่จะเสริมสร้างความเคารพในสิทธิมนุษยชนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทบทวนและรื้อฟื้นความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรมใหม่ ให้พื้นที่และโอกาสในการแสดงออกเพื่อรักษาภาษาวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ผ่านการขุดเกลาระบบการศึกษาโดยโรงเรียน ชุมชนและสื่อทุกแขนง เพื่อคนไทยทุกคนเข้าใจในวิถีชีวิตของทุกวัฒนธรรมทุกภาษา โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่จะต้องรักษาไว้เป็นมรดกและต้นทุนให้สังคมไทยในระยะยาวต่อไป และเพื่อเตรียมพร้อมเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ชุมชนประชาคมอาเซียน รวมทั้งการปฏิบัติต่าง ๆ ตามสนธิสัญญาและปฏิญญาสากลของสหประชาชาติอย่างต่อเนื่อง **การเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน** โดยจัดให้มีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอย่างมีคุณภาพ ให้พอเพียงแก่การให้บริการสำหรับทุกสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม จัดอบรมเตรียมความพร้อมให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการนำเทคโนโลยีไปใช้ได้ และขยายผลสู่ระบบการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพรู้เท่าทัน และเกิดประโยชน์ **การใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ** โดยรัฐส่งเสริมสนับสนุนและสร้างโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ยอมรับและเห็นในคุณค่าของอัตลักษณ์ต่างวัฒนธรรม และเห็นพ้องในอันที่จะร่วมธำรงรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกแห่งชาติพันธุ์ กำหนดนโยบายและจัดทำแผนส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ใช้อัตลักษณ์ เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

ด้วยข้อเสนอการปฏิรูปและแนวทางดำเนินการ ที่กำหนดเป็นมาตรการทั้งเร่งด่วนและระยะยาวซึ่งครอบคลุมกลุ่มพหุวัฒนธรรมที่สำคัญในประเทศไทยทั้ง ๓ กลุ่ม ดังได้กล่าวแล้ว เป็นที่คาดหวังได้ว่าผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ในการดำรงอยู่ของสังคมพหุวัฒนธรรม และเกิดพัฒนาการที่จะอยู่ร่วมกันของสังคมไทยส่วนใหญ่และสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย ที่เป็นไปอย่างสร้างสรรค์และอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข อีกทั้งเกิดประโยชน์ต่อความเชื่อมโยงและความร่วมมือกับนานาชาติทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของการมีวัฒนธรรมร่วมอันเกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย และยังเป็นประโยชน์ในด้านการได้รับการยอมรับในระดับสากลในแง่สิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นไปตามปฏิญญาสากลที่เป็นไปตามข้อตกลงและเป็นที่ยอมรับในระดับสหประชาชาติ



รายงาน  
เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม  
ของ  
คณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม  
ในคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์  
สภาปฏิรูปแห่งชาติ

---

**๑. หลักการและเหตุผล**

**๑.๑ ความเป็นมา**

ในคราวประชุมคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ครั้งที่ ๕ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมได้มีมติตั้งคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามข้อบังคับการประชุมสภาปฏิรูปแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๗ วรรคห้า เพื่อศึกษาวิเคราะห์ จัดทำแนวทางและวิธีการ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมอบหมายให้ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ชิตพงศ์ เป็นประธานอนุกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านสภาพการณ์และสถานการณ์ปัญหาจากเอกสาร การลงพื้นที่ในสถานการณ์จริงการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับทางออกในการแก้ไขปัญหาและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมจากคณะกรรมการ ที่ปรึกษา คณะทำงาน และผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนการรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นจากผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๗ – วันอังคารที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๓ ครั้งและผลจากการพิจารณาศึกษาคณะกรรมการได้วางกรอบแนวทางการพิจารณาศึกษา โดยแบ่งพื้นที่การศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมออกเป็น ๓ กลุ่มหลัก คือ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มชายแดนใต้กลุ่มที่ ๒ กลุ่มชนพื้นเมืองสูง ชนตะเข็บชายแดน ชาวเล และคนในพื้นที่ป่า และกลุ่มที่ ๓ กลุ่มอื่น ๆ อาทิ กลุ่มคนชุมชนเมืองและคนชายขอบ คนไทยในต่างแดน คนไทยพลัดถิ่น และคนต่างด้าวในประเทศไทย

**๑.๒ หลักการและเหตุผล**

เป็นเวลากว่า ๖๐ ปี ที่ประชาคมโลกได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อยืนยันว่านานาประเทศจากทั่วโลกได้ตระหนักถึงสิทธิทางการศึกษาของประชากรโลกทุกคน ที่มีสิทธิทางการศึกษาตามหลักกฎหมายอันเป็นมาตรฐานสากลระหว่างประเทศที่ได้ให้การรับรองว่าสิทธิทางการศึกษาแบบให้เปล่าอย่างมีคุณภาพ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงจะได้รับ ซึ่งเป็นไปตามหลักที่เรียกว่า “Education for All” ทั้งนี้ โดยจัดให้การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับการพัฒนามนุษย์และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการศึกษา (Right to Education) ที่ปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอย่างน้อย ๗ ฉบับ เป็นต้นว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ข้อ ๒๖ มีใจความว่า “ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับประถมศึกษาจะต้องเป็นภาคบังคับ การศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพจะต้องเปิดเป็นการทั่วไป และการศึกษาระดับสูงขึ้นไปจะต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับทุกคนบนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม” และปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous

Peoples : UNDRIP) ที่ว่าด้วยการศึกษา โดยมีใจความว่า “เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาบนฐานของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและการจัดการศึกษาที่ใช้ภาษาของตนเองเป็นสื่อ”

นอกจากนี้ยังมีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) ข้อ ๑๓ และข้อ ๑๔ รวมทั้งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (CERD) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ รัฐภาคีแห่งกติกาที่รับรองสิทธิของทุกคนในการศึกษา โดยเห็นพ้องกันว่า การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐานที่เป็นภาคบังคับ การศึกษาด้านวิชาการ และวิชาชีพจะต้องเปิดเป็นการทั่วไป การศึกษาระดับสูงขึ้นไปต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับทุกคนบนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม และผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกประเภทการศึกษาที่จะให้แก่บุตรของตน โดยการศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์และความสำนึกในศักดิ์ศรีของตนอย่างบริบูรณ์ และจะต้องเสริมสร้างการเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาจะต้องทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ขันติธรรม และมิตรภาพระหว่างชาติ และกลุ่มเชื้อชาติหรือกลุ่มศาสนาทั้งปวง และสานต่อไปถึงกิจกรรมของสหประชาชาติในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ โดยคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR) ได้มีข้อเสนอแนะ จากการประชุมที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๔ และ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ ในประเด็น สิทธิด้านการศึกษา ดังนี้ “คณะกรรมการแนะนำให้รัฐภาคีเพิ่มความพยายามเพื่อประกันว่า เด็กทุกคนในเขตอำนาจศาลของตน สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นมูลฐานได้อย่างเป็นผล รัฐภาคียังคงแก้ปัญหการออกจากโรงเรียนของเด็กและปรับปรุงคุณภาพโดยรวมของการศึกษา ทั้งนี้โดยประกันให้มีการฝึกอบรมครูเป็นอย่างดีและมีคุณสมบัติเหมาะสม คณะกรรมการสนับสนุนให้รัฐภาคีเพิ่มความพยายามจัดการศึกษาแบบสองภาษาตั้งแต่ในชั้นประถม และให้สนับสนุนโครงการการศึกษาระดับชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นให้กับโครงการเหล่านี้”

จากการเข้าร่วมเป็นภาคีของประชาสังคมโลกในปฏิญญาและอนุสนธิสัญญาต่าง ๆ ดังกล่าวซึ่งรัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้ รับผิดชอบและจัดทำแผนปฏิบัติการโดยละเอียดเพื่อทำให้เกิดความคืบหน้าในการปฏิบัติตามกติกาฉบับนี้ภายในระยะเวลาที่สมเหตุสมผลนั้นถือเป็นการแสดงจุดยืนของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคม เคารพในคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะสอดคล้องกับคณะทำงานด้านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals – OWG on SDGs) ที่ได้ออกเอกสารที่เรียกว่า Zero Draft เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ หรือ ปี ค.ศ. ๒๐๓๐ (Sustainable Development Goals-SDGs) โดยการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ รวมถึงโอกาสการเรียนรู้แบบตลอดชีวิตเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักที่จะดำเนินการด้านการศึกษา

สำหรับประเทศไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งไม่แตกต่างจากประวัติศาสตร์ของประเทศในภูมิภาคเอเชียและภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลก ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์อันเป็นลักษณะของสังคมที่เรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” (Multicultural Society) ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรประกอบด้วยกลุ่ม

คนเชื้อสายไทย ที่พูดภาษาตระกูลไท กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลต่าง ๆ กว่า ๗๐ กลุ่ม รวมทั้งผู้ที่อพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย อาทิ จีน ญวน พม่า ลาว เขมร อินเดียรวมถึงผู้คนที่อพยพจากทุกภูมิภาคทั่วโลก ประเทศไทยจึงประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ผลประโยชน์ และปัญหาของกลุ่มคนที่ต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีกระแสการไหลบ่าด้านวัฒนธรรม เทคโนโลยี สินค้า และทรัพยากรมนุษย์ข้ามชาติ ฯลฯ ส่งผลให้สังคมไทยมีลักษณะความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่เด่นชัดและขยายวงกว้างมากขึ้นโดยลำดับ และนับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่ประเทศไทยต้องก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน สังคมย่อมจะต้องเพิ่มความสลับซับซ้อนในหลายองค์ประกอบทางสังคม อันเนื่องจากการเพิ่มจำนวนประชากร การอพยพเคลื่อนย้ายผู้คน และแรงงาน การแข่งขันแย่งชิงความได้เปรียบทางการประกอบอาชีพที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้น รวมทั้งปัญหาที่เคยมีอยู่แต่อาจเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่หลากหลายขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวแปรที่อาจส่งผลทั้งด้านการผสมกลมกลืน และความขัดแย้งจากปัญหาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น แม้จะมีความพยายามใช้กระบวนการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจในอันที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม

ทั้งนี้ ด้วยระบบการจัดการศึกษาที่ได้ดำเนินการมายังมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมหลายประการ อาทิ การไม่ได้รับสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม การจัดการศึกษาโดยรัฐที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การมุ่งเน้นให้อ่านออกเขียนได้ในภาษาไทยโดยละเลยเรื่องการธำรงรักษาภาษาท้องถิ่นซึ่งเป็นภาษาแม่อันเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมกลุ่มต่าง ๆ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้ผู้เรียนเข้าสู่เส้นทางอาชีพที่สนองต่อระบบทุนนิยมมากเกินไปซึ่งมีส่วนผลักดันให้สมาชิกออกห่างจากครอบครัวเพราะไม่สามารถกลับไปดำเนินวิถีชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมเดิมของตนได้อีกต่อไป การจัดระบบการเรียนรู้ที่ไม่คำนึงถึงความสอดคล้องและความแตกต่างหลากหลายทางอัตลักษณ์ และการบูรณาการวิถีชีวิตที่เป็นรากเหง้าให้ดำรงอยู่เป็นมรดกของมวลมนุษยชาติ รวมทั้งยังไม่สามารถกระจายอำนาจการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความเป็นพหุวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ ด้วยปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเป็นการเร่งด่วนโดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาที่มีรูปแบบและมาตรการเป็นการเฉพาะสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดความผาสุกโดยรวมแก่ประชากรทุกหมู่เหล่าแล้วยังจะใช้ความหลากหลายให้เป็นความโดดเด่นทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติได้อีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ ต้องตระหนักถึงความมั่นคงของชาติและประชาชนเป็นสำคัญตั้งที่องค์การยูเนสโกเน้นให้ความสำคัญเรื่องของการดำรงอยู่แห่งชาติพันธุ์ที่อยู่บนความต่างอย่างสันติสุข

สถานการณ์การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับเป็นสถานการณ์จัดการศึกษาภายใต้อัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และยังเป็นการจัดการศึกษาท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรง ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยที่มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนต่อการจัดการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งยังประสบกับปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ เช่น การไม่เปิดสอนและยกเลิกการสอนอิสลามศึกษาและการไม่อนุญาตให้นักเรียนแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลามในบางโรงเรียนของรัฐ เป็นต้น โดยมีเหตุปัจจัยที่สำคัญเกิดจาก ทศนคติ ความไม่เข้าใจ และไม่ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาบางคน สภาวะการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานด้าน

การศึกษาในพื้นที่ อันนำไปสู่การขาดประสิทธิภาพที่เพียงพอในการจัดการศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิตในพื้นที่ ตลอดจนเป็นส่วนสำคัญของการแก้ไขปัญหาความรุนแรงและความไม่สงบในระยะยาวที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

สถานการณ์การศึกษากลุ่มชนพื้นที่สูง ชนตะเข็บชายแดน ชาวเล และคนในพื้นที่ป่า ยังไม่ได้ได้รับความใส่ใจจากรัฐด้านสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยอ้างเหตุจากการไม่มีสถานะบุคคลตามกฎหมายภายในประเทศในมิติด้านความมั่นคง และถูกจัดอยู่ในฐานะชนกลุ่มน้อยซึ่งไม่สอดคล้องตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขึ้น โดยองค์การสหประชาชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ข้อแรกที่กำหนดให้ เด็กและเยาวชนพึงได้รับสิทธิเท่าเทียมกันโดยปราศจากการแบ่งแยกหรือกีดกัน ไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในเรื่อง เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคมทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ ไม่ว่าจะของเด็กหรือของครอบครัวก็ตาม นอกจากนี้ นโยบายด้านการศึกษา ยังเป็นไปโดยขาดความเข้าใจในบริบททางสังคมพหุวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ขาดการบูรณาการในการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึก การอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายอีกทั้งปัญหาด้านสิทธิและการเข้าถึงทางการศึกษาของกลุ่มคนไทยในต่างแดน คนไทยพลัดถิ่น คนชุมชนเมืองและคนชายขอบ และคนต่างด้าวในประเทศไทยการปิดกั้นโอกาสการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาเพื่อกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมรวมถึงปัญหาการไม่ยอมรับและไม่เคารพในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างของคนนอกพหุวัฒนธรรมอาจก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงเช่นเดียวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยได้ สถานการณ์ปัญหาดังกล่าวข้างต้นจะยังคงอยู่ต่อไปตราบเท่าที่แนวทางการจัดการศึกษาของไทยยังถูกกำหนดตามแนวนโยบายสร้างชาติสู่การเป็นสังคมเดี่ยว (Homogeneous Society) โดยประกาศใช้หลักสูตรเชิงเดี่ยว (Monolithic Curriculum) ซึ่งพัฒนาไปจากส่วนกลางรวมทั้งมุ่งใช้ภาษาไทย ภาคกลางเป็นภาษาบังคับในชั้นเรียนทุกภาคทั่วประเทศไทย เพื่อเตรียมคนเข้าสู่วัฒนธรรมกระแสหลัก (Mainstream Culture) ด้วยการเรียนรู้ภาษาไทย วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยแต่เพียงส่วนเดียว โดยไม่เห็นความสำคัญและใช้ภาษาและวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกเหมือนกันนานาชาติ

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะมีความพยายามในการเข้าถึงปัญหาและกระบวนการเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้มาตลอดกว่า ๖๐ ปี ทั้งด้านการเมือง การปกครอง และการศึกษา ทั้งระดับในประเทศและระหว่างประเทศแต่ปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงปรากฏอยู่ อีกทั้งบางปัญหาก็ก่เปลี่ยนแปลงรูปแบบและกลับทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบไปสู่การดูแลด้านความมั่นคงของบ้านเมืองและความขัดแย้งระหว่างประเทศอีกด้วย จากการศึกษาวิเคราะห์ทางการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การมีระเบียบ กฎหมาย หลักการและวิธีการทางทฤษฎีเท่านั้น ยังไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนได้ แต่จะต้องเน้นไปที่การสร้างคุณภาพคนทั้งด้านวิชาการและจริยธรรมการพัฒนาจิตวิญญาณของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทั้งครู บุคลากรทางการศึกษา และบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษา เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและวิถีคิดเชิงคุณค่าของบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ตระหนักในความสำคัญที่จะต้องร่วมมือดำเนินการแก้ปัญหาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมมีแนวทางการปฏิรูปที่ชัดเจน คณะอนุกรรมการฯ จึงกำหนดเป้าประสงค์ในการปฏิรูปไว้ ๕ ประการดังนี้

๑) ผู้คนในทุกระดับสังคมพหุวัฒนธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้เอกลักษณ์ของความเป็นไทย ในระดับชาติและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะของตน โดยมีอุดมการณ์ร่วมของความเป็นชาติบนพื้นฐานของความมีคุณธรรมและจริยธรรม

๒) กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาจิตสำนึกและจิตวิญญาณให้ผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมเห็นคุณค่าและยอมรับในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างจริงใจ และร่วมมือให้การส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษแก่ผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ ทัวถึง เป็นธรรมและสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) รวมถึงการศึกษาที่ให้โอกาสและเข้าถึงกลุ่มชนต่างๆทุกหมู่เหล่า เพื่อพัฒนาทางการศึกษาซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development goals in ๒๐๓๐)

๓) ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนบนพื้นฐานของความเสมอภาค ยุติธรรมและเป็นธรรม

๔) ใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

๕) ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทันในทุกมิติของการศึกษาและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

## ๒. ประเด็นปฏิรูป

### ๒.๑ ประเด็นหลัก

- ๑) ระบบการจัดการศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรม
- ๒) ระบบการคลังด้านการศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรม
- ๓) ระบบการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม

### ๒.๒ ประเด็นรอง

๑) ทักษะคนดีและการพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

๒) การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน

๓) การใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

## ๓. วิธีการพิจารณาศึกษาวิเคราะห์

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ได้พิจารณาศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงจากเอกสารประกอบการประชุมในแต่ละครั้ง การลงพื้นที่รับทราบข้อเท็จจริงในสถานการณ์จริง การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวจากคณะอนุกรรมการฯ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการ คณะทำงานในคณะอนุกรรมการและ

ผู้เกี่ยวข้องตลอดจนการรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นจากผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดเป้าประสงค์เพื่อเป็นภาพอนาคตอันเป็นผลจากการปฏิรูป และกำหนดประเด็นและมาตรการในการ ปฏิรูปให้สอดคล้องกับปัญหา พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงตามเป้าประสงค์เพื่อ ตอบสนองต่อการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

#### ๔. สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์

ด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์อันเป็นลักษณะของสังคมที่เรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” (Multicultural Society) ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในอาณาเขตของประเทศไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยกลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า ๗๐ กลุ่มกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศไทย ลักษณะของ สังคมดังกล่าวย่อมมีความแตกต่างหลากหลายทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาเชื้อชาติภาษา ศาสนาและความ เชื่อ วิถีชีวิต โครงสร้างของสังคมพหุวัฒนธรรมแต่ละกลุ่มชนและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในการตั้งถิ่นฐาน อันนำมา ซึ่งความแตกต่างหลากหลายของปัญหาที่สลับซับซ้อนทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อการจัดการ ด้านการศึกษาให้ตอบสนองแก่ชนทุกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าประสงค์ของสังคมโดยรวมและ ตรงตามความต้องการของแต่ละกลุ่มชน ในการศึกษาวิเคราะห์สภาพการณ์ของกลุ่มพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย จึงจำเป็นต้องแบ่งสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยในเชิงพื้นที่ออกเป็น ๓ กลุ่มหลักได้แก่ กลุ่มที่ ๑ ชายแดนใต้ กลุ่มที่ ๒ กลุ่มชนพื้นที่สูง ชนตะเข็บชายแดน ชาวเล และคนในพื้นที่ป่าและกลุ่มที่ ๓ กลุ่มอื่น ๆ อาทิ กลุ่มคนในชุมชนเมืองและคนชายขอบ คนไทยในต่างแดน คนไทยพลัดถิ่น และคนต่างด้าวในประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงสภาพการณ์และปัญหาในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

##### ๔.๑ สภาพการณ์และปัญหาของการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม กลุ่มชายแดนใต้

กลุ่มชายแดนใต้ ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ ๔ อำเภอ ของจังหวัด สงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย มีประชากรรวมกัน ๒,๐๘๒,๗๗๗ คน โดยจังหวัดยะลา มีประชากรทั้งหมด ๔๕๙,๘๙๘ คน นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๗๖.๕๙ ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๒๒.๗๔ และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ ๐.๖๗ จังหวัดปัตตานี มีประชากรทั้งหมด ๖๒๙,๘๖๑ คน นับถือ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๘๐.๗๕ ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๑๘.๙๓ และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ ๐.๕ จังหวัดนราธิวาส มีประชากรทั้งหมด ๖๙๓,๗๗๕ คน นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๘๒.๐๐ ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๑๗.๐๐ และ ศาสนาอื่น ๆ ๐.๒๑ และประชากรใน ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ ๑) อำเภอจะนะ ๙๗,๙๘๘ คน ๒) อำเภอนาทวี ๖๒,๔๐๐ คน ๓) อำเภอเทพา ๖๙,๘๒๓ คน และ ๔) อำเภอสะบ้าย้อย ๖๘,๙๙๒ คน เฉลี่ย ๔ อำเภอ มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๗๐.๐๒ ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๒๖.๘๕ และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ ๓.๑๓ ที่สำคัญมีเพียงอำเภอเดียว คือ อำเภอ นาทวีมีผู้นับถือศาสนาอิสลามเพียงร้อยละ ๔๐ ซึ่งน้อยกว่าผู้นับถือศาสนาพุทธด้วยเหตุนี้การอยู่ร่วมกันของประชากรจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีโครงสร้างทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่นับถือศาสนาอิสลามยังมี ภาษาของตนเอง มีวิถีชีวิต อัตลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรม และใช้ภาษามลายูถิ่น เรียกว่า ภาษามลายูปัตตานี (บาซอ นาย ตานิง) ซึ่งยังมีการสืบทอดทั้งลักษณะเฉพาะ องค์ความรู้ ภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ที่ชัดเจนมาอย่างต่อเนื่อง

ในระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาการศึกษา ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระดับนโยบายล่าสุด ได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจน ในนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ โดยระบุให้เร่งรัดการ ขับเคลื่อนการพัฒนาาระบบและกระบวนการศึกษาในทุกกระดับให้มีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิต

ของพื้นที่อย่างแท้จริงเพื่อความเท่าเทียม และการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน และประชาชนกับประชาชนในพื้นที่

การจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนภาคใต้ มีความหลากหลายทั้งในมิติของ รูปแบบและประเภทการศึกษา อันได้แก่

๑) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ ได้แก่ สถานศึกษา ของรัฐบาล สถานศึกษาของเอกชน และสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒) สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านศาสนา ได้แก่ ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (โรงเรียนตาดีกา) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (ซึ่งมีทั้งการจัดการเรียนการสอนสามัญและศาสนาควบคู่ กัน และสอนศาสนาเพียงอย่างเดียว) สถาบันศึกษาปอเนาะและการศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษา ขั้นพื้นฐานที่สอนในสายสามัญและศาสนา

๓) การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

๔) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาด้านอาชีพที่ต่ำกว่าปริญญาตรีของสำนักงานคณะกรรมการ อาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

๕) สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันยังประสบกับปัญหา การจัดการศึกษาที่ยังไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ วิถีชีวิต เอกลักษณ์ของความเป็นไทย อุดมการณ์ร่วมของความเป็นชาติและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ เช่น การไม่เปิดสอนและยกเลิกการสอนอิสลาม ศึกษาและการไม่อนุญาตให้นักเรียนแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลามในบางโรงเรียนของรัฐ เป็นต้น ซึ่งมีเหตุ ปัจจัยที่สำคัญเกิดจาก ทศนคติ ความไม่เข้าใจ และไม่ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมของ เจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ในการปฏิบัติงาน ด้านการศึกษาในพื้นที่ นำไปสู่การขาดประสิทธิภาพที่เพียงพอในการจัดการศึกษาที่เป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความรุนแรงและความไม่สงบ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์และสถิติต่าง ๆ พบว่าปัญหาการศึกษาในจังหวัด ชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับวิกฤติ โดยผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ ยังอ่านและเขียนภาษาไทย ไม่ได้ ร้อยละ ๓๓.๗๒ ถึงแม้จะเริ่มมีการจัดการศึกษาแบบทวิภาษาโดยใช้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นการ เรียนรู้และเชื่อมโยงสู่ภาษาไทยอย่างเป็นระบบ ทั้งการฟัง พูด อ่านและเขียนในโรงเรียนนำร่องซึ่งเป็นโรงเรียน ระดับประถมศึกษาเป็นงานวิจัยเปรียบเทียบกับโรงเรียนคู่เทียบในระบบปกติโดยมีการประเมินผลสัมฤทธิ์อย่าง เป็นระบบโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ซึ่งทำให้เห็นถึงประโยชน์ในการพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ การแสดงออก และยังช่วยยกผลสัมฤทธิ์นักเรียนในพื้นที่ได้อย่างชัดเจนเช่น การอ่านออกเขียนได้ และ การเรียนสาระวิชาเช่นภาษาไทยและวิทยาศาสตร์ได้ดีขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีผลขยายผลในโรงเรียนปกติ ทั่วไปโดยงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการอย่างชัดเจน ดังนั้นในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ยังอ่านและ เขียนภาษาไทยไม่ได้จำนวนมากการเรียนสายอาชีพยังไม่เป็นที่นิยมของผู้ปกครองในการส่งเสริมสนับสนุนให้ บุตรหลานเข้าเรียน จากข้อมูลพบว่า อัตราการเรียนต่อสายอาชีพของนักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่ำกว่าเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดค่อนข้างมากประมาณร้อยละ ๕๐ ของเป้าหมาย นอกจากนี้ยัง พบปัญหาการศึกษาอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในแก่นแท้ของหลักคำสอนศาสนาที่ ถูกต้องทั้งของศาสนาที่นับถือและศาสนาอื่น ปัญหาการขาดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงพหุวัฒนธรรม ปัญหาการไม่มีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและประชาชน ในการกำหนดหลักสูตร รูปแบบการศึกษา และการจัดการศึกษาของตนเอง ปัญหาการไม่ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายบนพื้นฐานสังคม

พหุวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้ง ความรุนแรงของปัญหาสาเหตุก็ส่งผลและมีผลกระทบอย่างสูง ต่อการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ด้วย

ที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการกำกับดูแลโรงเรียนที่สอนศาสนาอิสลามศึกษาทั้งของรัฐ เอกชน และอาชีวศึกษา แต่ไม่มีความเป็นเอกภาพในทางปฏิบัติ โดยอิสลามศึกษาภาคบังคับ ที่มีการเรียนการสอน ในสถาบันปอเนาะ โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และศูนย์ศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จะมีการเรียน การสอนและหลักสูตรที่แตกต่างจากโรงเรียนรัฐบาล ส่งผลให้นักเรียนต้องเรียนซ้ำซ้อนและใช้เวลามาก และ เมื่อไปทำข้อสอบแข่งขันนักเรียนไม่สามารถทำข้อสอบวิชาศาสนาที่เป็นศาสนาอื่นที่ตนไม่ได้นับถือได้ นอกจากนี้ นักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถสอบแข่งขันเพื่อวัดระดับ หรือสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ เนื่องจากในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะต้องสอนหลักสูตรศาสนาควบคู่กับการสอนวิชาสามัญ จึงมี ข้อจำกัดเรื่องเวลาที่มีน้อยจนไม่สามารถสอนได้ครบหลักสูตร ตลอดจนมีข้อจำกัดด้านภาษาที่นักเรียนส่วนใหญ่ ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาหลัก จึงเป็นข้อจำกัดในการอ่านและเขียนภาษาไทย

การเรียนการสอนในโรงเรียนรัฐบาล ไม่สามารถดำเนินได้เป็นไปตามปกติ เพราะโรงเรียน รัฐบาลถือเป็นสัญลักษณ์ของการปลูกฝังความเป็นไทย ซึ่งขัดกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของพื้นที่ จึงตกเป็น เป้าหมายของการใช้ความรุนแรง และโรงเรียนถือเป็นเป้าหมายอ่อนแอ (Soft target) ทำให้มีผลกระทบสูงต่อ ความรู้สึกของประชาชนในพื้นที่และสังคมโดยรวม ที่ไม่สามารถป้องกันและดูแลตัวเองได้ ส่งผลให้โรงเรียน ไม่สามารถเปิดการสอนได้ตามปกติ หรือในบางกรณีไม่สามารถหาที่จัดการเรียนการสอนได้

## สภาพปัญหาการศึกษาในกลุ่มชายแดนภาคใต้

### ปัญหาในประเด็นหลัก

#### ๑ ปัญหาระบบการจัดการศึกษา

๑.๑ คณะกรรมการสถานศึกษาที่มาจากประชาชนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วม ในการ จัดทำหลักสูตร การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจ และการวางแผนในการคัดสรรบุคลากรทาง การศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่

๑.๒ บุคลากรทางการศึกษาไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการบริหาร จัดการ การจัดการเรียนการสอน และการจัดทำหลักสูตร รวมทั้งไม่ได้ใช้ประโยชน์จากปัญญาชนมุสลิมในพื้นที่ ให้มีส่วนร่วมดำเนินการอย่างแท้จริง ที่สำคัญบุคลากรในสถานศึกษาบางคนขาดความรู้ ความเข้าใจ และ ไม่ตระหนักในวิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ เอกลักษณ์ของความเป็นไทย อุดมการณ์ร่วมของ ความเป็นชาติและการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

๑.๓ การขาดเอกภาพและบูรณาการในระดับปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษา ถึงแม้กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งกระทรวงศึกษาธิการส่วนหน้าเพื่อสร้างเอกภาพและ บูรณาการการจัดการศึกษาร่วมกัน แต่ก็ยังคงพบว่ายังมีการจัดการศึกษาเหมือนเช่นที่ผ่านมาไม่มีการ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและสถาบันการผลิตบุคลากรครูที่มีการวิจัยและมีนวัตกรรมที่ เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่

๑.๔ การจัดการศึกษาภาคบังคับของรัฐขาดการเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนที่จะ เชื่อมโยงภาษามลายูถิ่นกับภาษาไทย ในการเรียนและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๕ การวัดและการประเมินผลการเรียน ไม่สอดคล้องกับบริบทเชิงสาระของพื้นที่

๑.๖ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำอยู่ในลำดับท้ายของประเทศเนื่องจากเด็กนักเรียน ในพื้นที่ส่วนใหญ่อ่านภาษาไทยไม่เข้าใจชัดเจน และโดยเฉพาะการเขียนจะยังมีปัญหาเป็นอย่างมาก



## ๒. ปัญหาการคลังด้านการศึกษา

๒.๑ การสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาจากภาครัฐต่อสถานศึกษาไม่เพียงพอ เพราะครูสอนศาสนาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเท่าเทียมกับครูสอนสายสามัญ

๒.๒ ค่าตอบแทนของวิทยากรอิสลามศึกษาในสถานศึกษาของรัฐไม่เหมาะสมกับสถานะค่าครองชีพและเศรษฐกิจ ในปัจจุบัน

๒.๓ นโยบาย แผนงาน และงบประมาณจัดการศึกษายังรวมศูนย์อำนาจการจัดการและทรัพยากรไว้ที่ส่วนกลางเป็นหลัก

## ๓. ปัญหาระบบการเรียนรู้

๓.๑ การมุ่งสอนศาสนาโดยเฉพาะอิสลามศึกษาที่เข้มข้น ทั้งในโรงเรียนที่ต้องเรียนควบคู่กับวิชาสายสามัญ และในโรงเรียนสอนศาสนาทำให้เด็กต้องแบกรับภาระมากเกินไปซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในภาพรวม

๓.๒ หลักสูตรและระบบการจัดการเรียนรู้ ยังขาดการบูรณาการระหว่างวิชาสามัญกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ตลอดจนความต้องการของประชาชน

๓.๓ ขาดการเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ของระดับปฐมวัย ที่ยังไม่มี การเชื่อมต่อระหว่างภาษาถิ่นกับภาษาไทย ทำให้นักเรียนไม่พร้อมและไม่สนุกในการเรียนรู้ภาษาไทย ส่งผลโดยตรงทำให้การพัฒนาการเรียนรู้อาษาไทยไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งเป็นอุปสรรคในการศึกษาต่อระดับสูงของรัฐ

๓.๔ ขาดความเชื่อมโยง และขาดกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องสันติศึกษา และในเชิงพหุวัฒนธรรมด้านศาสนา ตลอดจนการจัดการศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจในแก่นแท้ แก่นธรรมของทุกศาสนา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนความแตกต่าง ทำให้นักไทยพุทธและเด็กไทยมุสลิมขาดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

๓.๕ ระบบการเรียนรู้ที่ให้น้ำหนักกับอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่เพียงอย่างเดียวทำให้นักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคนในพื้นที่อื่นในสังคมใหญ่ที่ควรจะได้เรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม

## ปัญหาในประเด็นรอง

๑. ปัญหาด้านทัศนคติและการพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาบางส่วนยังขาดความเข้าใจ และไม่ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงทำให้การจัดการศึกษาที่ดำเนินการอยู่ นอกจากจะไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่แล้ว ยังไม่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพ

## ๒. ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน

๒.๑ การจัดสรรเทคโนโลยีสมัยใหม่สำหรับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาทุกแห่งในสังคมพหุวัฒนธรรมกลุ่มชายแดนภาคใต้ยังไม่ทั่วถึง เท่าเทียม และเป็นธรรม โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้โลกกว้างที่ไม่มีขีดจำกัดของนักเรียน

๒.๒ ขาดบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทันและมีคุณภาพ

### ๓. ปัญหาการใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

รัฐ กระทรวงศึกษาธิการและสถานศึกษา ตลอดจนผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ไม่ให้ความสำคัญกับการใช้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกมุสลิมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

#### ๔.๒ สภาพการณ์และปัญหาของการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม กลุ่มชนพื้นที่สูง ชนตะเข็บชายแดน ชาวเล และคนในพื้นที่ป่า

กลุ่มชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่สูงตะเข็บชายแดน ชาวเล และคนในพื้นที่ป่า มีโครงสร้างทางสังคมที่หลากหลาย มีวัฒนธรรม ประเพณี และภาษาเฉพาะ มีกลุ่มที่นับถือศาสนาทั้งพุทธ คริสต์ และอิสลาม รวมทั้งมีการยึดถือความเชื่อตามขนบธรรมเนียม ประเพณี โดยมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ มีการสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ามีความสำคัญ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทยจากรุ่นสู่รุ่น และมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ โดยสามารถจำแนกตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานในแต่ละพื้นที่ได้ ๔ ลักษณะ คือ

๑) กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง หรือ “ชนชาวเขา” เช่น กะเหรี่ยง ม้ง (แม้ว) เย้า (เมี่ยน) ลีซู (ลีซอ)ลาหู่ (มุเซอ) อาข่า (อีก้อ) ลัวะ ถิ่น ขมุ จินฮ่อ ตองซุ คะฉิ่น ปะหล่อง (ดาลอั้ง) ฯลฯ จะตั้งถิ่นฐานตามแนวเทือกเขาบนพื้นที่สูงที่สลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นสังคมเกษตร ด้วยการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์วิถีชีวิตที่พึ่งธรรมชาติและอาศัยผลผลิตจากป่าเป็นหลัก จึงวัฒนธรรมและองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ลึกซึ้งในการอยู่ร่วมอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อม

๒) กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ เช่น มอญ ไทยลื้อ ไทยใหญ่ ไทเขิน ไทยยอง ไทยหย่า ไทยยวน ผู้ไท ลาวครั่ง ลาวแง้ว ลาวตี้ ลาวเวียง ลาวโซ่ง (ไทยทรงดำ) กะลิงแสด ปลั่ง บรู (โซ) โซ (ทะเวิง) อิมปี ก่อง ซโอง (ซุอั้ง) กวย/กวย (ส่วย) เฌอ ญัฮกุร (ชาวบน) ญ้อ โย้ย เขมรถิ่นไทย เวียดนาม (ญวน) หมี่ซอ (ปี่ซุ) ซอง กระซอ ซำเร ฯลฯ ส่วนใหญ่มีวิถีการดำรงชีวิตที่กลมกลืนกับคนไทยทั่วไปโดยมีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ แต่ยังคงพึ่งพิงใช้ประโยชน์จากป่าโดยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองมากขึ้นแต่ยังคงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตน

๓) กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานตามหมู่เกาะหรือชายฝั่งทะเล หรือ “ชาวเล” เช่นมอแกน อูรักละโวย ฯลฯ จะดำรงชีวิตอยู่ทั้งบนบกและในทะเล ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก

๔) กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่า ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า เช่น มลาบรี (ตองเหลือง) ทางภาคเหนือ เขม้งซาไก (มานิ) ทางภาคใต้ เป็นกลุ่มที่มีชีวิตผูกพันอยู่กับป่าอย่างใกล้ชิดในภาครวมวิถีชีวิตและจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักโดยมีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวพันและพึ่งพิงป่า ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของพวกเขา

ในอดีตรัฐบาลที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่สูงในฐานะชนกลุ่มน้อย ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงของชาติ การจัดการทรัพยากรการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยขาดการบูรณาการและขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม นโยบายด้านการศึกษา ยังขาดความเข้าใจในบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ขาดความต่อเนื่องจากการเปลี่ยนนโยบายตามนักการเมือง ขาดเอกภาพการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงอุดมการณ์ชาติ เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมและการบูรณาการให้มีความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้สร้างปัญหาและส่งผลกระทบต่อกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง สำหรับการจัดการศึกษาที่จัดให้กับชาวเขาหรือชาวไทยบนพื้นที่สูง มีการดำเนินการโดย กระทรวงศึกษาธิการ คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ร่วมกับหน่วยงานภาคเอกชนและองค์กรทางศาสนาโดยมีการจัดการศึกษาที่เน้นหน่วยเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่กับหมู่บ้านชาวเขา ในลักษณะอาสาสมัครเดินสอนเคลื่อนที่จัดสอนชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย เช่น ศูนย์การเรียนรู้ของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กระทรวงศึกษาธิการ อาสาสมัครของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในลักษณะจัดเป็นสถานที่ถาวร เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โรงเรียนขององค์กรทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งการจัดการเรียนรู้เป็นการสอนให้รู้จักพูดภาษาไทยเป็นหลัก มีการสอนอ่านและเขียนภาษาไทย คณิตศาสตร์ รวมทั้งการสอนให้รักและหวงแหนแผ่นดินไทย ความเป็นคนไทย ที่ยึดโยงกับศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีของชนเผ่าเป็นสำคัญ อีกทั้งยังมีการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนประจำ เช่น โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้นักเรียนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ มาอยู่ประจำรวมกันที่โรงเรียน และเรียนหลักสูตรภาษาไทย โดยมีการแต่งกาย งานตามประเพณีตามระยะเวลา และสามารถพูดภาษาถิ่นของชนต่างชาติพันธุ์ได้

ปัจจุบัน การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนของชุมชนบนพื้นที่สูง และกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ทุรกันดารและด้อยโอกาสทางการศึกษา อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และบางส่วนรับผิดชอบโดยโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนโดยใช้หลักสูตรแกนกลาง และจัดสรรงบประมาณอุดหนุนรายหัวเท่าเทียมกับนักเรียนทั่วประเทศ แบ่งเป็น ๘ รูปแบบ ได้แก่ ๑) การจัดการศึกษาแบบที่พักนอน ๗๓๑ โรงเรียน ๒) การจัดการศึกษาเน้นการส่งเสริมอาชีพและทักษะชีวิต ๒,๑๔๕ โรงเรียน ๓) การจัดการศึกษาบนพื้นฐานแนวคิดภูมิสังคม ๒,๑๔๕ โรงเรียน ๔) การจัดการศึกษาแบบคละชั้น ๑,๐๕๑ โรงเรียน ๕) การจัดการศึกษาห้องเรียนเคลื่อนที่ ๔๓ โรงเรียน ๖) การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเขตพื้นที่และแบบศูนย์เครือข่าย ๔ โรงเรียน ๗) การจัดการศึกษา ๑ โรงเรียน ๓ ระบบ ๑๕ โรงเรียน และ ๘) การจัดการเรียนรู้ภาษาไทย (ทวิภาษา) ๑,๗๑๖ โรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยึดนโยบายและแนวทางจัดการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร และโครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และส่งเสริมการเรียนรู้ทางไกลผ่านดาวเทียมตามโครงการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดโดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้ทั้งผู้ใหญ่ เยาวชน และเด็กทั้งหมู่บ้าน จัดสอนทั้งวิชาสามัญ วิชาอาชีพทำมาหากิน และวิชาความรู้ทั่วไปในชีวิตประจำวันบางส่วนเป็นการจัดโดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแม่ฟ้าหลวง อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดทางภาคเหนือและภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอีกส่วนหนึ่งเป็นการจัดโดยหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งหน่วยงานภาคเอกชนและองค์กรชุมชน รวมทั้งโครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานงบประมาณจ้างครูในท้องถิ่นเพิ่มเติมให้ศูนย์ละ ๑ คน

จากข้อมูลเชิงประจักษ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) พบว่าการจัดการศึกษาในภาพรวมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีประชากรวัยเรียนในพื้นที่ตกหล่น คิดเป็นร้อยละ ๓๘ ของประชากรในวัยเรียนที่ตกหล่นทั้งประเทศ เด็กที่เข้าเรียนแล้วออกกลางคันด้วยสภาพปัญหาต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ ๑๕ ของเด็กที่ออกกลางคันทั่วประเทศ เด็กอ่านไม่ออก คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙๔ ของเด็กที่อ่านไม่ออกในสังกัดของ สพฐ. เด็กเขียนไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๖๗ ของเด็กที่เขียนไม่ได้ในสังกัดของ สพฐ. เด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ แล้วไม่เรียนต่อ คิดเป็นร้อยละ ๙.๒๗ ของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เด็กที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และไม่เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๘๕ ของผู้ที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผู้เรียนมีภาวะทุพโภชนาการ สุขภาพอนามัยไม่ดี ร้อยละ ๓ การดำรงชีวิตของประชากร ขาดความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อชีวิต

และความเป็นอยู่ขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชากรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบภาครัฐ

ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาการจัดการศึกษาให้กลุ่มชนพหุวัฒนธรรมที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการแปรเปลี่ยนหรือสูญหายในภูมิปัญญาและจิตวิญญาณความเป็นชาติพันธุ์ คนละทิ้งถิ่นฐาน ชุมชนล่มสลาย จึงนำไปสู่การใช้การศึกษาเพื่อการฟื้นฟูภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรม โดยมีงานวิจัยของ สพฐ. ร่วมกับมูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์และงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหิดล ในการจัดการศึกษาในรูปแบบทวิภาษา คือ ใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อรักษาภาษาท้องถิ่นซึ่งผูกโยงอยู่กับภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของท้องถิ่นที่กำลังเสื่อมสลายไปจากสังคมไทย และเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษาไทยและวิชาอื่น ๆ ของเด็กกลุ่มชนพหุวัฒนธรรม ผลดังกล่าวทำให้กลุ่มชนพหุวัฒนธรรมที่ตระหนักถึงปัญหาการสูญเสียศักยภาพในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษา วัฒนธรรม และจิตวิญญาณความเป็นชาติพันธุ์ ได้ร่วมกันผลักดันนโยบายซึ่งได้รับการเห็นชอบจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ ในเรื่องการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล และ นโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกระเหรี่ยง เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ เพื่อการรักษาอัตลักษณ์ของ วิถีชีวิตวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ทักษะคติของคนบางส่วนในสังคมไทยและข้าราชการบางคน ที่มีต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เห็นกลุ่มชาติพันธุ์เป็นชนกลุ่มน้อย จึงทำให้การจัดการศึกษาในกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์มีความยากลำบากมากยิ่งขึ้น เพราะคนเหล่านั้นมีทัศนคติที่ไม่เห็นคุณค่าและศักยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยและทำมาหากินอยู่ในประเทศไทยมานานหลายร้อยปี มีภาษา วิถีชีวิต ภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แต่ไม่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติในฐานะประชาชนพลเมืองที่ควรจะมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ หลายกลุ่มขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ทำกินมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ไม่ได้รับการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย ทำให้ไม่ได้รับสิทธิและเสียโอกาสในหลาย ๆ ด้าน ไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ สุ่มเสี่ยงและต้องเผชิญภัยคุกคามต่อวัฒนธรรมชุมชน เนื่องจากมีการพัฒนาพื้นที่และขยายธุรกิจเข้ามาในชุมชนพหุวัฒนธรรมมากขึ้น รวมทั้งกฎระเบียบของพื้นที่คุ้มครอง อาจทำให้ไม่เหลือผืนดินให้ขยายการทำกินหรือสืบทอดจนถึงรุ่นลูกหลานอีกต่อไป และที่สำคัญการศึกษายังไม่เปิดโอกาสในทางสร้างสรรค์ให้สังคมไทยยอมรับในความหลากหลายและเสริมสร้างการเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้น ปัญหาความมีอคติทางชาติพันธุ์ของคนบางส่วนในสังคมไทยยังคงมีอยู่ต่อไป หากไม่ได้รับการแก้ไขเป็นกรณีเร่งด่วน

โดยสรุปสภาพการณ์และปัญหาการศึกษาไทยในบริบทของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงจะสร้างปัญหาและส่งผลกระทบต่อกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมเท่านั้น แต่จะเป็นการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมอันหลากหลายที่เป็นความอยู่รอดอย่างงดงามและเป็นศักยภาพของสังคมไทย ถือเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนในการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่ต้องการการปฏิรูปตั้งแต่มุมมองทัศนคติ วิธีคิดเชิงคุณค่า ระบบการจัดการศึกษาทั้งระบบอย่างบูรณาการเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนาสังคมไทยทั้งสังคมไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

**สภาพปัญหาการศึกษาในกลุ่มชนที่พื้นที่สูง ชนตะเข็บชายแดน ชาวเล และคนในพื้นที่ป่า**

**ปัญหาในประเด็นหลัก**

**๑. ปัญหาระบบการจัดการศึกษา**

๑.๑ ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ด้วยข้อจำกัดในเรื่องการรองรับสถานะบุคคลทางกฎหมาย

๑.๒ ภาครัฐยังขาดกลไก และมาตรการในการปฏิบัติตามนโยบาย การกระจายอำนาจ ในการจัดการ รวมทั้งขาดการบูรณาการในการจัดการศึกษา ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ ขาดระบบการจัดสรรบุคลากรลงพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนครู และผู้บริหารสถานศึกษาไม่ตอบสนองต่อการปฏิบัติงานในสังคมพหุวัฒนธรรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐบางคนมีอคติ ขาดความเข้าใจและทักษะในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพที่สอดคล้องกับบริบทและความเปลี่ยนแปลง และขัดขวางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคประชาชน และชุมชนในพื้นที่ ทำให้ขาดคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพทั้งทางวิชาการ และจิตสำนึกความเป็นครูที่มีคุณธรรม

๑.๔ ขาดการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการสร้างและขยายเครือข่ายโรงเรียน ต้นแบบที่จัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเห็นคุณค่าในสังคมพหุวัฒนธรรม

๑.๕ ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการศึกษากลุ่มชน พหุวัฒนธรรมอย่างแท้จริง แม้จะมีการกำหนดเป็นนโยบายแล้วก็ตาม

๑.๖ การจัดการศึกษามุ่งให้ความสำคัญกับปัญหาความมั่นคง โดยไม่ให้ความสำคัญกับ คุณภาพ และความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาที่แยกส่วน ออกจากวิถีชีวิต รากเหง้าทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา

## ๒. ปัญหาการคลังด้านการศึกษา

๒.๑ นโยบายการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ไม่เท่าเทียม ไม่เป็นธรรม และไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามบริบทพื้นที่

๒.๒ ระบบการคลังด้านศึกษามีความเหลื่อมล้ำสูง ขาดประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการในการบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสนับสนุนการจัดการศึกษา

๒.๓ รัฐยังกำหนดบทบาทเป็นผู้จัดการศึกษาที่ให้การสนับสนุนงบประมาณเฉพาะกับ สถานศึกษา และการจัดการศึกษาของรัฐละเลยบทบาทในการเป็นผู้สนับสนุนการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้อง จัดสรรงบประมาณให้การจัดการศึกษาภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

## ๓. ปัญหาระบบการเรียนรู้

๓.๑ หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และการเรียนการสอน ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม

๓.๒ ขาดกระบวนการเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจระหว่างคน ในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่อยู่ในและนอกพื้นที่

๓.๓ ขาดการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าในการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสังคม พหุวัฒนธรรม

## ปัญหาในประเด็นรอง

๑. ปัญหาด้านทัศนคติและพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกัน ในสังคมพหุวัฒนธรรม

ทัศนคติของคนบางส่วนในสังคมไทยยังไม่เห็นในคุณค่าในวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าและจะ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไทย จึงทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน เช่น ไม่ได้รับการเชิดชูในฐานะชนพื้นเมืองที่ ควรจะมีสิทธิด้านที่อยู่อาศัยและสิทธิทางวัฒนธรรมตามรัฐธรรมนูญ บางกลุ่มขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและ ที่ทำกิน ไม่ได้รับการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย ทำให้เสียสิทธิและโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐต้องเผชิญ ภัยคุกคามต่อวัฒนธรรมชุมชน คือการรุกคืบของธุรกิจพัฒนาที่ดินและธุรกิจท่องเที่ยว เป็นต้น

## ๒. ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน

๒.๑ การจัดสรรเทคโนโลยีสมัยใหม่ในสถานศึกษาสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรมยังไม่ทั่วถึง มีความเหลื่อมล้ำสูง โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล กศน. โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาที่ไม่ได้อยู่ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ฯลฯ ขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ทั้งๆที่ระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย จะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่จะช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าถึงข่าวสาร ข้อมูลความรู้ และการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมภายนอกของนักเรียนในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ห่างไกลได้เป็นอย่างดี

๒.๒ บุคลากรทางการศึกษา ขาดความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทันและมีคุณภาพ จึงไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเรียนรู้อย่างรู้เท่าทันได้

๒.๓ นโยบายการใช้เทคโนโลยีทดแทนครูและการขาดครูโดยไม่คำนึงถึงความสำคัญของการบวนการเรียนรู้ในการจัดการศึกษา อันเนื่องมาจากเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา ขาดความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเรียนรู้

## ๓. ปัญหาการใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

รัฐ กระทรวงศึกษาธิการและสถานศึกษา ตลอดจนผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม เพื่อสร้างการเรียนรู้อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพที่เข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน ที่จะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างประเทศกับประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

## ๔.๓ สภาพการณ์และปัญหาของการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมกลุ่มอื่น ๆ อาทิ กลุ่มคนในชุมชนเมืองและคนชายขอบคนไทยในต่างแดน คนไทยพลัดถิ่น และคนต่างด้าวในประเทศไทย

สำหรับในส่วนของชุมชนเมืองที่ย่อมมีความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยมีการเคลื่อนย้ายเข้าออกของประชากรที่แตกต่างหลากหลายทั้งด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต สถานะทางสังคม เศรษฐกิจ และเป้าหมายในผลประโยชน์ ฯลฯ หากแต่ด้วยผู้คนที่เลือกจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเมืองอาจถือได้ว่าเป็นผู้มีต้นทุนทางจิตใจสูง กล่าวคือ มีความกล้าและความพร้อมที่จะเสี่ยงและเผชิญต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายต่างไปจากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบเดิม ๆ ยอมรับและปรับตัวให้สามารถอยู่ได้ท่ามกลางความหลากหลาย เช่น กลุ่มคนจีน หรืออินเดีย ที่สามารถปรับตัวและกลมกลืนเป็นคนไทยไปแล้ว โดยไม่มีปัญหาอย่างใดก็ดี กลุ่มที่จะต้องผลักดันการจัดการเรื่องการศึกษาแบบสังคมพหุวัฒนธรรม คือ กลุ่มที่เป็นคนที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ทั้งกลุ่มที่เป็นแรงงานมีฝีมือและไร้ฝีมือ แต่ในส่วนที่เป็นแรงงานที่มีฝีมือนั้นรัฐไทยอาจจะไม่ต้องลงมาสนับสนุนในรายละเอียด เพียงแต่ให้การสนับสนุนเชิงหลักการความคิดก็น่าจะเพียงพอ อาทิ รัฐบาลไทยควรจะต้องสนับสนุนแนวคิดในการตั้งโรงเรียนเอกชนเพื่อให้คนดังกล่าวนั้นไม่ขาดความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประเทศต้นทางของตน เช่น คนญี่ปุ่นที่มีความกังวลว่าบุตรหลานของตนจะไม่สามารถพูดภาษาญี่ปุ่นได้ หรือคนฝรั่งเศสที่กังวลว่าบุตรหลานของตนจะพูดภาษาฝรั่งเศสไม่ได้เช่นกัน นับเป็นความจำเป็นที่จะต้องตระหนักว่า การสื่อสารโดยใช้ภาษาซึ่งเป็นภาษาแม่หรือภาษาหลักก็ถือเป็นวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมก็ควรได้รับการรับรองสิทธิทางวัฒนธรรม รวมทั้งการสนับสนุนธุรกิจการศึกษาเอกชนเพื่อสอนเป็นภาษาต่างประเทศ จะเป็นทั้งการส่งเสริมการลงทุนและการสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรมพร้อมกันไปแต่อาจต้องให้ความสนใจอย่างมากต่อปัญหา

ต่างด้าวด้วยโอกาส<sup>1</sup> เป็นจำนวนมาก ทั้งที่กระจายตัวอยู่ตามชุมชนเมืองทั่วไป และที่กระจุกตัวอยู่แบบชุมชนในเขตเมือง เช่น แรงงานเมียนมาร์<sup>2</sup> ไร้ฝีมือในจังหวัดสมุทรสาคร รวมถึงกลุ่มคนชายขอบที่มีให้เห็นอยู่ทั่วไปในชุมชนเมือง ชาวเขาที่อพยพจากบ้านเกิดบนพื้นที่สูงของประเทศไทยเข้ามาทำงานในสวนกล้วยไม้ของจังหวัดนครปฐม หรือในโรงงานทอผ้าในจังหวัดสมุทรปราการ จึงเป็นเหตุให้ยังคงมีสถานะเป็นชาวเขาไร้สัญชาติ คนในสถานการณ์นี้จำนวนไม่น้อยมีสิทธิในสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยผลอัตโนมัติของกฎหมาย แต่ด้วยความด้อยการศึกษาจึงทำให้ไม่มีความรู้ในสิทธิของตนเอง จึงยังคงมีสถานะเป็นคนที่ถูกถือว่า เป็นคนต่างด้าว และเมื่อมามีบุตรหลานในเมือง บุตรหลานดังกล่าวก็จะตกอยู่กับปัญหาความไร้สัญชาติไปด้วย การศึกษาเรื่องสิทธิในสถานะบุคคลตามกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับคนในสถานการณ์นี้เช่นกัน กลุ่มพหุวัฒนธรรมในชุมชนเมืองจึงมิได้หมายถึงคนในสังคมเมืองทั่วไป หากแต่หมายถึงคนในพหุวัฒนธรรมที่ด้อยโอกาสต่าง ๆ ซึ่งจะต้องจัดระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับคนเหล่านั้น<sup>3</sup>

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มคนในชุมชนเมืองที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายอินเดีย ซึ่งอาศัยอยู่ทั่วประเทศไทยตั้งแต่เหนือจรดใต้ ถือว่ามีบทบาทสำคัญทั้งทางศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศด้วยในปัจจุบันประเทศจีนเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน มุ่งสู่ถนนเศรษฐกิจที่มีประเทศจีนเป็นเป้าหมายดังประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ที่มีคนเชื้อสายจีนในประเทศ ยังรักษาดั้งเดิมประเพณีและวัฒนธรรมทางภาษาไว้ได้ จึงทำให้ความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนได้เปรียบกว่าประเทศไทย สำหรับประเทศไทยนั้น เนื่องจากในอดีตรัฐได้กำหนดบทบาทภาษาจีนแตกต่างกันไปตามยุคสมัย เช่น ภาษาจีนเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๔๗๙) ภาษาจีนเป็นเครื่องมือเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ (พ.ศ. ๒๔๙๔) เป็นต้น จึงทำให้การเรียนรู้อาเซียนหลังกว่าประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ ที่สำคัญการเรียนก็ยังไม่สอดคล้องอย่างเป็นระบบมากนัก ทำให้คนไทยไม่เข้าใจและเข้าถึงในภาษาและวัฒนธรรมจีน ซึ่งไม่ต่างจากการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศ

<sup>1</sup> คนต่างด้าวที่ข้ามชาติเข้ามาในประเทศหนึ่ง ๆ จึงถูกจำแนกโดยกฎหมายคนเข้าเมืองออกเป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือ (๑) คนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย และ (๒) คนต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย คนต่างด้าวที่พหุมีการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจ ก็จะมีสถานะเป็นคนต่างด้าวที่มีสถานะบุคคลที่ขอบด้วยกฎหมายคนเข้าเมือง ในขณะที่คนต่างด้าวด้อยการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจ ก็มักจะมีสถานะเป็นคนต่างด้าวที่มีสถานะบุคคลที่มิชอบด้วยกฎหมายคนเข้าเมือง การศึกษาจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้คนต่างด้าวประเภทหนึ่งมีโอกาสที่จะประกอบอาชีพที่ดีขึ้นและเข้าสู่สถานะบุคคลที่ขอบกฎหมายได้ในที่สุด

<sup>2</sup> โดยส่วนใหญ่อพยพข้ามชาติเข้ามาโดยมิได้รับอนุญาตตามกฎหมายคนเข้าเมือง แต่ด้วยความต้องการแรงงานไร้ฝีมือในตลาดประมงไทยตั้งแต่ราว พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงมีนโยบายยอมรับให้สิทธิทำงานแก่คนดังกล่าวที่ยอมรับขึ้นทะเบียนแรงงานกับกระทรวงแรงงาน อันทำให้พวกเขา(๑) มีสิทธิในการรับรองสถานะบุคคลในทะเบียนประวัติแรงงานต่างด้าว (ท.ร.๓๘/๑) ตามตามกฎหมายไทยว่าด้วยการทะเบียนราษฎร อันทำให้พวกเขาพ้นจากสถานะ “คนไร้รัฐโดยสิ้นเชิง” หรือ “คนที่ไม่มิสถานะทางทะเบียนราษฎร” มาเป็น “คนมีรัฐเจ้าของตัวบุคคล” หรือ “คนที่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร” แม้ยังไร้สัญชาติ (๒) มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทยตราบเท่าที่ยังต่อใบอนุญาตทำงานให้ถูกกฎหมายไทยว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว แม้ยังมีสถานะเป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย (๓) มีสิทธิในหลักประกันสุขภาพ เพราะถูกบังคับให้ซื้อในกระบวนการขออนุญาตทำงาน แต่หลักประกันดังกล่าวมีราคาสูง และ (๔) มีสิทธิเข้าสู่การพิสูจน์สัญชาติกับประเทศต้นทางภายใต้ความตกลงที่รัฐบาลไทยมีกับทั้งสามประเทศต้นทาง คือ เมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา การผ่านการพิสูจน์สัญชาตินี้ย่อมหมายความว่า แรงงานอพยพดังกล่าวจะได้รับการจัดการสถานะบุคคลตามกฎหมายที่เอื้อต่อการสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน และด้วยประเทศต้นทางทั้งสามต่างก็เป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน สังคมพหุวัฒนธรรมที่เกิดจากการข้ามชาติเข้ามาของแรงงานไร้ฝีมือในตลาดแรงงานไทยจึงมีลักษณะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งเป็นโอกาสของการเชื่อมต่อระหว่างวัฒนธรรมที่จะมีผลดีทั้งต่อเศรษฐกิจไทย และสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกันระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้น การผลักดันการศึกษาเพื่อการจัดการสถานะบุคคลตามกฎหมายของแรงงานดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก

<sup>3</sup> จุดที่รัฐบาลไทยจะต้องลงไปสนับสนุนอย่างจริงจังสำหรับแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือ ตลอดจนบุตรหลาน ก็คือ การจัดการการศึกษาที่จำเป็นในอดีตก่อน พ.ศ. ๒๕๔๐ เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทยเคยมีแนวคิดว่าการให้การศึกษแก่บุตรแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ อันส่งผลให้การตั้ง โรงเรียนสอนสำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวตกอยู่ในสภาพ “เถื่อนวิทยา” กล่าวคือ เป็นสถาบันการศึกษาที่ผิดกฎหมายไทย อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้เริ่มสิ้นสุดลงใน พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนถูกยอมรับในมาตรา ๔ แห่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ และในวันนี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของรัฐบาลไทยส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่ดีแล้วในเรื่องดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงมีท่าทีที่ชัดเจนในการยอมรับให้คนต่างด้าวแม่เข้าเมืองไทยแบบผิดกฎหมายเข้าสู่สถาบันการศึกษาในระบบ อีกทั้งยังยอมรับให้มีศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กต่างด้าวก่อนเข้าสู่โรงเรียนในระบบอีกด้วย ดังที่ปรากฏในมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งประกาศยืนยันหลัก Education for All ในระบบการศึกษาไทย

ไทย การรื้อฟื้นให้ภาษาจีนเป็นภาษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่งมาเริ่มจริงจังเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๓) คาดว่ามีคนเรียนรู้ภาษาจีนทั่วประเทศประมาณ ๘๖๗,๐๐๐ คน โดยผ่านการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบสมาคม มูลนิธิ มหาวิทยาลัย และความร่วมมือโดยตรงกับประเทศจีนส่วนกรณีของชาวไทยเชื้อสายอินเดีย ก็ควรเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพราะนอกจากจะมีการเปิดตลาดการค้าเสรีไทยกับอินเดีย (TI-FTA) แล้ว ประเทศอินเดียก็นับเป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก ด้วยมีจำนวนประชากรเป็นอันดับสองของโลก ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย จึงมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาให้ความสำคัญกับการศึกษาพัฒนาวัฒนธรรมในทำนองเดียวกันด้วย

การจัดการศึกษาสำหรับคนไทยในต่างแดน กระทรวงศึกษาธิการโดย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับคนไทยในต่างประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยมุ่งให้ผู้รับบริการมีความรู้ความเข้าใจและเกิดความภาคภูมิใจในการใช้ภาษาไทย คงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับคนไทยในประเทศ นอกจากนี้ได้ขยายการบริการการศึกษาไปยังกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิม กลุ่มแรงงานไทย และกลุ่มแม่บ้าน ใช้หลักสูตร กศน. ได้แก่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง การจัดการระบบการเรียนรู้จัดในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ กศน. สำหรับคนไทยในต่างประเทศ มีสถานภาพเหมือนห้องเรียนอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา ชื่อว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กลุ่มเป้าหมายพิเศษ (ศกพ.) สังกัดสำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีศูนย์การเรียนรู้สำหรับคนไทยในต่างประเทศ ใน ๕ ทวีป รวม ๒๓ ประเทศ ๔๙ ศูนย์ ได้แก่ ในทวีปเอเชีย จำนวน ๗ ประเทศ ๑๐ ศูนย์ ๑ ทวีปยุโรป จำนวน ๑๑ ประเทศ ๒๘ ศูนย์ ๑ ทวีปแอฟริกา จำนวน ๑ ประเทศ ๑ ศูนย์ ทวีปอเมริกาเหนือ จำนวน ๒ ประเทศ ๗ ศูนย์ ๑ และทวีปออสเตรเลีย จำนวน ๒ ประเทศ ๓ ศูนย์ รวมทั้งสิ้น ๕ ทวีป ๒๓ ประเทศ ๔๙ ศูนย์ มีนักศึกษาในปี ๒๕๕๗ จำนวน ๓,๐๘๘ คน โดยใช้ครูอาสาที่เป็นคนไทยและคนต่างชาติ ซึ่งได้รับค่าตอบแทนตามจำนวนนักศึกษา ๓๐ บาทต่อคนต่อชั่วโมง และมีปัญหาด้านงบประมาณและบุคลากรทางการศึกษามีไม่เพียงพอ

นอกจากนี้ การศึกษาของคนไทยในต่างประเทศที่สำคัญประการหนึ่งอยู่ที่ “วัดไทย” กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของคนเชื้อสายไทยที่จัดการศึกษาตนเองในวัดไทยในรูปแบบของสมาคม ตามกฎหมายของต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น มีสมาคมคนไทยในอเมริกาซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายอเมริกาโดยมีการส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาในวัดไทยในอเมริกาและให้มีพระธรรมทูต เป็นต้น

ในสังคมพหุวัฒนธรรมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย คงไม่อาจปฏิเสธความมีอยู่ของ “คนไทยพลัดถิ่น” หรือคนเชื้อสายไทยที่ยังอาศัยอยู่บนดินแดนของรัฐต่างประเทศ และอาจจะอพยพกลับเข้ามาในประเทศไทยแล้ว ด้วยความผูกพันทางเชื้อสายหรือเชื้อชาติ รัฐไทยคงไม่อาจปฏิเสธการจัดการระบบการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับคนไทยพลัดถิ่น ไม่ว่าคนดังกล่าวจะตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ทั้งนอกและในประเทศไทย นอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับคนเชื้อสายไทยที่พลัดถิ่น อาจจะจำแนกโดยใช้สาเหตุของการพลัดถิ่นได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) เป็นคนที่บุพการีเสียสิทธิในสัญชาติไทยเพราะการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของรัฐ หรือ (๒) เป็นคนไทยพลัดถิ่นที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตแห่งรัฐ แต่เมื่อพิจารณาในแง่ภูมิความเป็นไปได้เกี่ยวกับการมีและใช้สิทธิในสัญชาติไทย การพิจารณาคนดังกล่าวจะต้องแยกการพิจารณาเป็น ๓ กลุ่มย่อย กล่าวคือ (๑) คนไทยพลัดถิ่นบางกลุ่มใช้สิทธิในสองสัญชาติได้โดยไม่มีปัญหา (๒) ในขณะที่คนไทยพลัดถิ่นบางกลุ่มใช้สิทธิในสัญชาติเพียงสัญชาติเดียว และ (๓) คนไทยพลัดถิ่นบางกลุ่มยังประสบปัญหาการรับรองสถานะบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือกล่าวโดยง่าย ก็คือ ปัญหาความไร้รัฐไร้สัญชาติ ดังนั้น เพื่อจัดการความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติที่เกิดระหว่างรัฐไทยและคนดังกล่าว รัฐไทยยอมรับให้คนเชื้อสายไทยที่พลัดถิ่นถือสองสัญชาติได้ แต่หากจะมีปัญหา อาจเกิดขึ้นในคนไทยพลัดถิ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศที่ห้ามการ



ถือสองสัญชาติพร้อมกัน นอกจากนั้น ตั้งแต่วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ประเทศไทยได้ออกพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕ เพื่อคืนสิทธิในสัญชาติไทยดั่งบุพการีหรือสิทธิในสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตแก่คนกลุ่มที่สามที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย<sup>4</sup> เราพบคนในกลุ่มย่อยที่สามนี้ใน ๓ พื้นที่สำคัญของประเทศไทย กล่าวคือ (๑) จังหวัดตราด ซึ่งเป็นคนไทยพลัดถิ่นที่อพยพกลับมาจากจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา (๒) จังหวัดตาก ซึ่งเป็นคนไทยพลัดถิ่นที่อพยพกลับมาจากจังหวัดกะเหรี่ยง ประเทศเมียนมาร์ และ (๓) จังหวัดบึงทะเลอันดามันตั้งแต่ประจวบคีรีขันธ์จนถึงพังงา ซึ่งเป็นคนไทยพลัดถิ่นที่อพยพกลับมาจากจังหวัดมะริด ในเขตเทือกเขาตะนาวศรี ประเทศเมียนมาร์ นอกจากนั้น เรายังพบคนเชื้อสายไทยที่ตกค้างในปิ่นัง กลันตัน ตรังกานู และปะลิส ของประเทศมาเลเซีย ซึ่งก็ยังไม่มาหาสุกับญาติพี่น้องในประเทศไทย และบางส่วนเข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลา พบอีกว่า คนไทยพลัดถิ่นที่ประสบปัญหาความไร้รัฐไร้สัญชาติย่อมอยากที่จะมีสถานะเป็นคนสัญชาติไทย อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ยังเป็นไปได้ไม่ดันทันทีที่มีผลมาแล้วเกือบ ๗ ปี แม้การไม่มีสถานะคนสัญชาติไทยจะไม่เป็นเหตุในการเข้าสู่สิทธิขั้นพื้นฐาน แต่ก็พบว่า คนไทยพลัดถิ่นที่ไร้สัญชาติใน ๓ พื้นที่สำคัญถูกปฏิเสธสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญตั้งแต่ในช่วงเวลาที่อพยพหนีภัยความไม่สงบจากกัมพูชาและเมียนมาร์เข้ามาในประเทศไทย และแม้ในปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของรัฐไทยจะมีความเข้าใจมากขึ้นในการจัดการสิทธิมนุษยชนและปัญหาของคนไทยพลัดถิ่น คนไทยพลัดถิ่นที่ยังไม่ได้รับการรับรองสถานะคนไทยพลัดถิ่นก็ยังคงเจ็บเพราะทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต หรือออกนอกพื้นที่ที่ไม่มีใบอนุญาต หรือไม่มีหลักประกันด้านการศึกษาและการสาธารณสุขแบบได้เปล่า แต่ในคนไทยพลัดถิ่นที่ได้รับการรับรองสถานะคนไทยพลัดถิ่นแล้ว ปัญหาการเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานก็จะลดน้อยลง คนในสถานการณ์หลังนี้ได้รับการรับรองหลักประกันด้านการศึกษาและการสาธารณสุขแบบได้เปล่า พวกเขาเหล่านี้ย่อมจะไม่ถูกจับหากมีใบอนุญาตในการทำงานและใบอนุญาตออกนอกพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตให้อาศัยชั่วคราว ที่เราควรจะต้องตระหนักเกี่ยวกับการจัดการระบบการศึกษาสำหรับคนไทยพลัดถิ่นนั้น พวกเขามีความรู้ความเข้าใจอย่างดี จึงไม่มีอุปสรรคในการเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาตามระบบปกติและในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย ปัญหาที่เกิดขึ้นมากในคนไทยพลัดถิ่นที่ยังมีปัญหการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย ก็คือ พวกเขาโดยส่วนใหญ่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ จึงมีความขัดสนในเรื่องทุนการศึกษา แต่ไม่อาจใช้สิทธิกู้ยืมเงินจากกองทุนเพื่อให้อุปถัมภ์เงินเพื่อการศึกษา (กยศ.) ทั้งนี้ เพราะพระราชบัญญัติก่อตั้งกองทุนนี้จำกัดสิทธิให้แก่คนที่มีสถานะคนสัญชาติไทยเท่านั้น ดังนั้น เมื่อการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยเพราะมีสถานะเป็นคนไทยพลัดถิ่นโดยกระบวนการที่กำหนดตาม พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๕๕ ยังไม่แล้วเสร็จ คนไทยพลัดถิ่นก็จะยังถูกถือเป็นคนต่างด้าว และเข้าไม่ถึงสิทธิในทุนการศึกษาดังกล่าว นอกจากนั้น คนไทยพลัดถิ่นที่ไม่มีสถานะคนสัญชาติไทยในทะเบียนราษฎรไทยก็ถูกจำกัดสิทธิประกอบอาชีพในประเทศไทย ทั้งที่จบการศึกษาในระบบการศึกษาไทย คนไทยพลัดถิ่นที่ยังมีสถานะเป็นคนต่างด้าวจึงร้องขอให้มีการจัดการโอกาสทางการศึกษา และการทำงานให้แก่พวกเขาอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้ เพราะเป็นคนต่างด้าวเทียม ส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทยดั่งคนสัญชาติไทย

<sup>4</sup> พระราชบัญญัตินี้ได้เรียกคนเชื้อสายไทยที่พลัดถิ่นว่า “คนไทยพลัดถิ่น” และให้คำนิยามของคำนี้อย่างชัดเจนว่า “คนไทยพลัดถิ่น” หมายความว่า “ผู้ซึ่งมีเชื้อสายไทยที่ต้องกลายเป็นคนในบังคับของประเทศอื่น โดยเหตุอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของราชอาณาจักรไทยในอดีตซึ่งปัจจุบันผู้นั้นมิได้ถือสัญชาติของประเทศอื่น และได้พวยพเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยเป็นระยะเวลาหนึ่งและมีวิถีชีวิตเป็นคนไทย โดยได้รับการสำรวจจัดทำทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด หรือเป็นผู้ซึ่งมีลักษณะอื่นทำนองเดียวกันตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งทำให้การเข้าสู่กระบวนการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยดั่งบุพการีสำหรับคนไทยพลัดถิ่นจึงเป็นไปได้ใน ๒ ลักษณะ กล่าวคือ (๑) คนไทยพลัดถิ่นเพราะการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของรัฐไทยอาจร้องขอใช้สิทธิในสัญชาติไทยดั่งบุพการีโดยไม่ต้องรอกฎกระทรวงเพื่อกำหนดคุณสมบัติอันเป็นเงื่อนไขการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยเพราะเป็นคนไทยพลัดถิ่น ทั้งนี้ เพราะเงื่อนไขถูกกำหนดแล้วในมาตรา ๔ นี้เอง และ (๒) คนไทยพลัดถิ่นเพราะเหตุอันอันมิใช่การเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของรัฐไทย ซึ่งมาตรา ๔ เรียกว่า “ผู้ซึ่งมีลักษณะอื่นทำนองเดียวกัน” จะต้องรอกฎกระทรวงเพื่อกำหนดคุณสมบัติอันเป็นเงื่อนไขการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยเพราะเป็นคนไทยพลัดถิ่น และจนถึงปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ยังมิออกกฎกระทรวงดังกล่าวสำหรับ “ผู้ซึ่งมีลักษณะอื่นทำนองเดียวกัน”

สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับคนต่างด้าวอื่นในประเทศไทย ซึ่งมีใช้คนในชุมชนเมือง หรือคนไทยพลัดถิ่นนั้น อาจแบ่งได้ตามหน่วยงานที่จัดการศึกษานั้นเป็น ๓ ลักษณะ กล่าวคือ (๑) การจัดการศึกษาในภาคส่วนของรัฐ (๒) การจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้เด็กต่างด้าว และ (๓) การจัดการการศึกษาในศูนย์พักพิงชั่วคราวตามแนวชายแดน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) การจัดการศึกษาในภาคส่วนของรัฐคือ การจัดการศึกษาสำหรับคนต่างด้าวทั่วไป ซึ่งดูแลโดยกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอาจแยกการจัดการออกเป็น ๓ ส่วนย่อยโดย (๑) สถานศึกษาสังกัด สพฐ. (๒) สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และ (๓) สถานศึกษาสังกัด กศน. ซึ่งสถานการศึกษาในสองลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นไปในแนวคิดและมาตรฐานเดียวกับกับนักศึกษาสัญชาติไทยโดยทั่วไป แต่ กศน. นั้น ไม่ต้องยึดหลักสูตรแกนกลาง และอาจมีการจัดการศึกษาที่ปรับเข้ากับบริบทของกลุ่มนักเรียนกลุ่มเฉพาะเช่น อาจทำเป็นภาษาอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตาม นักเรียนในสถานศึกษาของ กศน. มีทั้งที่เป็นคนสัญชาติไทยและคนต่างด้าว การศึกษาในลักษณะแรกจึงเป็นการศึกษาที่นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่แท้จริง

(๒) การจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้เด็กต่างด้าว ซึ่งจัดการการศึกษาโดยองค์กรพัฒนาเอกชน (Non - Governmental Organization - NGO) การรวมกลุ่มขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าจัดการการศึกษาสำหรับกลุ่มแรงงานข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มเด็กไร้รัฐโดยสิ้นเชิง มีชื่อว่า “MEII” หรือ “Migrant Education Integration Initiative” โดยมี BEAM Education Foundation เป็นหน่วยประสาน ในปัจจุบัน เราพบว่า มี ๑๐๖ ศูนย์ใน ๘ จังหวัด อันได้แก่ ตาก กาญจนบุรี เชียงราย เชียงใหม่ ระนอง กทม. ราชบุรี พังงา และสมุทรสาคร ซึ่งมีนักเรียนจำนวนกว่า ๑๗,๙๖๒ คน ซึ่งอาจจำแนกศูนย์การเรียนรู้นี้ออกได้เป็น ๓ ลักษณะย่อย กล่าวคือ (๑) ศูนย์เพื่อการเตรียมความพร้อมของเด็กต่างด้าวที่จะเข้าสู่การศึกษาในลักษณะแรก ซึ่งเป็นการศึกษาในระบบทั่วไปที่จัดการโดย สพฐ. สช. และ กศน. (๒) ศูนย์เพื่อการจัดการศึกษาที่มีหลักสูตรเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งอาจมีหลักสูตรเฉพาะและหลากหลาย และอาจเป็นการศึกษาในภาษาชาติพันธุ์ อาทิ เป็นภาษากะเหรี่ยง หรือเป็นภาษาเมียนมาร์ และอาจเป็นการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ ระยะสั้นต่าง ๆ และ (๓) ศูนย์เพื่อดำเนินโครงการนำร่องสำหรับการศึกษาของนักศึกษาในรัฐกะเหรี่ยงที่ลงทะเบียนเรียนในสถาบันการศึกษา กศน. แต่ได้รับวุฒิการศึกษาตามกฎหมายเมียนมาร์ซึ่งในปัจจุบันมี ๘๐ คน สำหรับการศึกษาลักษณะที่สองนี้ แม้ สพฐ. ได้เข้าไปสนับสนุนการดำเนินงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน ก็ยังมีศูนย์การเรียนรู้ที่จะปิดตัวลงมากกว่า ๑๐ ศูนย์ เนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุน

(๓) การจัดการศึกษาในศูนย์พักพิงชั่วคราว ทั้งหมด ๙ แห่ง ใน ๔ จังหวัดของประเทศไทย อันได้แก่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี และราชบุรี ซึ่งมีประชากรจำนวนมากกว่า ๑๑๓,๐๐๐ คน โดยมีสำนักงานข้าหลวงใหญ่แห่งผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nation High Commissioner for Refugee - UNHCR) และกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันให้ความดูแล การศึกษาที่จัดการในศูนย์พักพิงดังกล่าวเป็นไปภาษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาเมียนมาร์ แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ได้ได้รับการรับรองหลักสูตรจากสหภาพเมียนมาร์แต่อย่างใด

ในส่วนของปัญหาการจัดการระบบการศึกษาสำหรับคนต่างด้าวในประเทศไทยนั้น หลายปัญหาถูกระบุโดยเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการที่มาให้ข้อมูลต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการการศึกษาและพัฒนามนุษยในสังคมพหุวัฒนธรรม สภาปฏิรูปแห่งชาติ อาทิ (๑) นักเรียนนักศึกษาต่างด้าวเข้าเรียนใหม่และผู้ปกครองมีปัญหาการสื่อสารภาษาไทย (๒) หลายสถาบันการศึกษาไม่มีความพร้อมในการรับนักเรียนนักศึกษาต่างด้าวซึ่งไม่เข้าใจภาษาไทยเข้าศึกษา แม้จะตระหนักในภารกิจภายใต้มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ซึ่งยอมรับหลัก Education for All (๓) ไม่มีฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับนักเรียนนักศึกษาต่างด้าวในประเทศไทย (๔) นักเรียนนักศึกษาต่างด้าวซึ่งใช้ภาษาไทยไม่คล่องและไม่เข้าใจ

ความหมายจึงไม่มีศักยภาพที่จะศึกษาต่อในระบบการศึกษาไทยที่สูงขึ้นไป<sup>5</sup>และไม่อาจถ่ายโอนหน่วยกิตจากระบบการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ในประเทศไทย ไปเรียนต่อในสหภาพเมียนมาร์ (๕) นักเรียนนักศึกษาต่างด้าวจำนวนหนึ่งประสบปัญหาความไร้รัฐโดยสิ้นเชิง หรือไม่มีสถานะบุคคลตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรของรัฐใดเลยบนโลก (๖) ผู้ปกครองของนักเรียนนักศึกษาต่างด้าวจำนวนหนึ่งมีสถานะบุคคลที่มีขอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง (๗) ยังมีเด็กและเยาวชนนักเรียนต่างด้าวในประเทศไทยจำนวนหนึ่งที่เข้าไม่ถึงการศึกษา จึงไม่อยู่ในระบบการศึกษา และ (๘) ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่มีศักยภาพที่จะสอนนักเรียนต่างด้าวในพื้นที่สูงและชายแดน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความเป็นครูที่บรรจุใหม่ ไม่มีประสบการณ์อายุน้อย และเป็นครูต่างถิ่น ไม่ได้จบเอกภาษาไทย และไม่มีองค์ความรู้เรื่องการสอนภาษาไทยให้แก่บุคคลที่ไม่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่

**สภาพปัญหาการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม กลุ่มคนในชุมชนเมืองและคนชายขอบคนไทยในต่างแดน คนไทยพลัดถิ่น และคนต่างด้าวในประเทศไทย**

### **ปัญหาในประเด็นหลัก**

#### **๑. ปัญหาระบบการจัดการศึกษา**

๑.๑ สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความพร้อมในการรับนักเรียนนักศึกษาต่างด้าวซึ่งไม่เข้าใจภาษาไทยเข้าศึกษา แม้จะตระหนักในภารกิจภายใต้มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งยอมรับหลัก Education for All

๑.๒ ไม่มีฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับนักเรียนนักศึกษาต่างด้าวในประเทศไทย

๑.๓ นักเรียนนักศึกษาต่างด้าวจำนวนหนึ่งประสบปัญหาความไร้รัฐโดยสิ้นเชิง หรือไม่มีสถานะบุคคลตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรของรัฐใดเลยบนโลก

๑.๔ ผู้ปกครองของนักเรียนนักศึกษาต่างด้าวจำนวนหนึ่งมีสถานะบุคคลที่มีขอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

๑.๕ ยังมีเด็กและเยาวชนนักเรียนต่างด้าวในประเทศไทยจำนวนหนึ่งที่เข้าไม่ถึงการศึกษา จึงไม่อยู่ในระบบการศึกษา

#### **๒. ปัญหาระบบการคลังด้านการศึกษา**

ขาดงบประมาณอย่างเพียงพอที่จะสนับสนุนด้านการจัดการศึกษาสำหรับทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งถึง เท่าเทียมและเป็นธรรม

#### **๓. ปัญหาระบบการเรียนรู้**

๓.๑ นักเรียนนักศึกษาต่างด้าวเข้าเรียนใหม่และผู้ปกครองมีปัญหาการสื่อสารภาษาไทย

๓.๒ นักเรียนนักศึกษาต่างด้าวซึ่งใช้ภาษาไทยไม่คล่องและไม่เข้าใจความหมายจึงไม่มีศักยภาพที่จะศึกษาต่อในระบบการศึกษาไทยที่สูงขึ้นไปและไม่อาจถ่ายโอนหน่วยกิตจากระบบการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ในประเทศไทย ไปเรียนต่อในประเทศถิ่นฐานเดิม

<sup>5</sup>ในการประเมินคุณภาพการศึกษาและการประเมินผลผู้เรียนระดับชาติ (O – Net) นั้น พบว่า เด็กในพื้นที่สูงและชายแดนมีคุณภาพต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของการประเมินระดับประเทศ เนื่องจากใช้ภาษาไทยไม่คล่องและไม่เข้าใจความหมาย อ่านข้อสอบที่เป็นภาษาไทยไม่แตกฉาน หรืออ่านไม่ออก เมื่อจบ ป.๖ จึงเรียนต่อไม่ได้

๓.๓ ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่มีศักยภาพที่จะสอนนักเรียนต่างด้าวและตะเข็บชายแดน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความเป็นครูที่บรรจุใหม่ ไม่มีประสบการณ์ อายุน้อย และเป็นครูต่างถิ่นไม่ได้จบเอกภาษาไทย รวมทั้งไม่มีองค์ความรู้เรื่องการสอนภาษาไทยให้แก่บุคคลที่ไม่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่

### ปัญหาในประเด็นรอง

**๑. ปัญหาด้านทัศนคติและพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม**

เจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยังมีอคติในด้านลบ หรือมีความไม่รู้ไม่เข้าใจ และขาดความตระหนักถึงสิทธิทางการศึกษาของบุคคลเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับนโยบาย ผู้รับนโยบาย ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม

### ๒. ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน

๒.๑ การจัดสรรเทคโนโลยีสมัยใหม่ในสถานศึกษาสำหรับการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมยังไม่ทั่วถึง มีความเหลื่อมล้ำสูง ในขณะที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ในชุมชนเมืองสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างเต็มที่ แต่ในสถานศึกษาสำหรับกลุ่มคนที่ด้อยโอกาส กลับขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ทั้งที่ระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย จะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่จะช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าถึงข่าวสาร ข้อมูลความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของนักเรียนที่ด้อยโอกาสได้เป็นอย่างดี

๒.๒ บุคลากรทางการศึกษา ขาดความเข้าใจและขาดความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทันและมีคุณภาพ จึงไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเรียนรู้อย่างรู้เท่าทันได้ ส่งผลให้เกิดผลกระทบที่เป็นปัญหามากมายจากการใช้เทคโนโลยีทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและสังคม

**๓. ปัญหาการใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ**

รัฐ กระทรวงศึกษาธิการและสถานศึกษา ตลอดจนผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เคารพความคิดเห็นและวิถีทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตลอดจนสามารถสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกันอันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่จะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างประเทศกับประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

### ๔.๔ สถานการณ์ร่วมของปัญหาการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

จากสภาพการณ์และปัญหาของการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมทั้ง ๓ กลุ่มที่นำเสนอข้างต้นพอจะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในภาพรวม ได้ดังนี้

### ปัญหาในประเด็นหลัก

#### ๑. ด้านระบบการจัดการศึกษา

๑.๑ ปัญหาการจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรมที่ผ่านมา ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง จึงทำให้การจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรมไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

๑.๒ การไม่ได้รับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย (การทะเบียนราษฎร สัญชาติ และคนเข้าเมือง) ของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมด้วยเหตุข้อกำหนดทางกฎหมายและความไม่รู้ไม่เข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ส่งผลต่อโอกาสการเข้าถึงการศึกษา การเรียนต่อในระดับสูงและการเข้าสู่อาชีพ

๑.๓ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐจัดให้ ๑๒ ปี ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากเด็กก่อนวัยเรียน (ระดับอนุบาล ๑-๓) นับว่ามีความสำคัญที่รัฐควรสนใจให้การสนับสนุนอย่างทั่วถึงและเสมอภาคอย่างมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอย่างแท้จริง

๑.๔ กลุ่มชนพหุวัฒนธรรมยังขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์

๑.๕ ขาดความต่อเนื่องของนโยบาย ขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองหรือรัฐบาลที่เข้ามาบริหารในแต่ละช่วงเวลา การกำหนดนโยบายและแผนสู่การปฏิบัติหรือการแก้ไขปัญหาไม่ใช้ฐานทางวิชาการ หรือผลการวิจัยที่ผ่านกระบวนการศึกษาและประเมินอย่างเป็นระบบที่น่าเชื่อถือเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา และแม้จะมีการกำหนดเป็นนโยบายแล้วก็ตามแต่ มักขาดกลไกในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ

๑.๖ ภาครัฐยังขาดกลไก และมาตรการในการปฏิบัติตามนโยบาย การกระจายอำนาจในการจัดการ รวมทั้งขาดการบูรณาการในการจัดการศึกษา ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

๑.๗ ระบบการจัดสรรบุคลากรไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานในสังคมพหุวัฒนธรรม ครู และผู้บริหารสถานศึกษาจะถูกจัดสรรจากส่วนกลางโดยไม่ให้ออกาสกับบุคลากรที่เหมาะสมในพื้นที่ รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐบางคนมีอคติ ขาดความเข้าใจ และขัดขวางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคประชาชน และชุมชนในพื้นที่ ทำให้ขาดคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพทั้งทางวิชาการ และจิตสำนึกความเป็นครูที่มีคุณธรรม

๑.๘ ปัญหาด้านคุณภาพและคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรม

๑.๙ ขาดการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการสร้างและขยายเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบที่จัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเห็นคุณค่าในสังคมพหุวัฒนธรรม

๑.๑๐ การจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมมุ่งให้ความสำคัญกับปัญหาความมั่นคง โดยไม่ให้ความสำคัญกับคุณภาพ และความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาที่แยกส่วนออกจากสิ่งแวดล้อมอันเป็นวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และรากเหง้าทางวัฒนธรรม

๑.๑๑ การจัดการศึกษาที่ขาดจุดร่วมในอุดมการณ์ชาติและการดำรงเอกลักษณ์ไทย

## ๒. ด้านระบบการคลังด้านการศึกษา

๒.๑ งบประมาณจัดการศึกษาและทรัพยากรยังรวมศูนย์อำนาจการจัดการจากส่วนกลางเป็นหลัก

๒.๒ มีความไม่แน่นอน ขาดความต่อเนื่องและไม่เป็นธรรมในการสนับสนุนงบประมาณ อันนำมาซึ่งความไม่เสมอภาคระหว่างสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

๒.๓ ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการติดตามตรวจสอบ ดังนั้น การดำเนินงานจึงขึ้นกับคุณภาพและคุณธรรมของผู้ที่ได้รับมอบหมายเพียงลำพัง

## ๓. ด้านระบบการเรียนรู้

๓.๑ ระบบการศึกษาไทยยังไม่สามารถตอบสนองให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์อย่างแท้จริงได้

๓.๒ การออกแบบการศึกษาขาดการบูรณาการให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่ต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางด้านภาษา ศาสนาและความเชื่อ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต

๓.๓ หลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ และกระบวนการวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

๓.๔ ความเชื่อมโยงของพหุวัฒนธรรมด้านศาสนากับการจัดการศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจในแก่นแท้แก่นธรรมของทุกศาสนา

## ปัญหาในประเด็นรอง

**๑. ปัญหาด้านทัศนคติและพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม**

๑.๑ ขาดกระบวนการเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจระหว่างคนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่อยู่ในและนอกพื้นที่ รวมทั้งการเห็นคุณค่าในการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมอันจะนำมาซึ่งคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ

๑.๒ ปัญหาด้านทัศนคติเชิงลบและการขาดทักษะของครู ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นข้อกำหนดสำคัญในระบบการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม

## ๒. ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน

๒.๑ สถานศึกษาส่วนใหญ่ในสังคมพหุวัฒนธรรม ยังขาดการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่สำหรับการจัดการศึกษาให้ทั่วถึง เท่าเทียม และเป็นธรรม โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งจะเป็นแหล่งเรียนรู้สู่โลกกว้างที่ไม่มีขีดจำกัดของนักเรียน

๒.๒ ขาดบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทันและมีคุณภาพ

**๓. ปัญหาการใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ**

รัฐ กระทรวงศึกษาและสถานศึกษา ตลอดจนผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ยังขาดวิสัยทัศน์ในการใช้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศโดยรวม

## ๕. ข้อเสนอปฏิรูปและแนวทางดำเนินการ

เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สภาปฏิรูปแห่งชาติ คณะอนุกรรมการฯ จึงกำหนดมาตรการที่ใช้เพื่อเป็นยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาคนในสังคมพหุวัฒนธรรมเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) มาตรการเร่งด่วนเพื่อฟื้นฟูคุณภาพการศึกษา และ ๒) มาตรการการปฏิรูปเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและพัฒนาคนในระยะยาว

### ๕.๑) มาตรการเร่งด่วนเพื่อฟื้นฟูคุณภาพการศึกษา

ในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคนในสังคมพหุวัฒนธรรม นอกจากจะต้องใช้มาตรการการปฏิรูปเพื่อการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวแล้ว คณะอนุกรรมการฯ ยังพิจารณาเห็นว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแก้ไขเพื่อฟื้นฟูคุณภาพการศึกษาของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมที่เป็นการเร่งด่วนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปธรรมภายในระยะเวลา ๒ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐ โดยจำแนกเป็น ๖ มาตรการ ดังนี้

## มาตรการที่ ๑ ปฏิรูประบบการจัดการศึกษา

๑) ลดขนาดของการจัดการศึกษาทุกระดับที่จัดโดยรัฐ เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม ชุมชน เป็นผู้จัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อการดำเนินวิถีชีวิตสังคมพหุวัฒนธรรมโดยเปลี่ยนบทบาทขององค์กรภาครัฐจาก “ผู้จัดการศึกษา” เป็น “ผู้สนับสนุนการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม”

๑.๑) ปรับปรุงโครงสร้างการจัดการศึกษาระดับชาติ ระดับพื้นที่ และระดับท้องถิ่น รวมทั้งจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ทำหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาของสังคมพหุวัฒนธรรมในภาพรวมคือ จัดตั้งสภาซึ่งทำหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมระดับชาติ โดยมีสภาย่อยของสภาระดับชาติ (อนุสภา) เพื่อดูแลการจัดการศึกษาของกลุ่มชนในสังคมพหุวัฒนธรรม

๑.๒) ให้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาจังหวัดในทุกจังหวัด โดยมีหน่วยงานของสภาจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดโดยเฉพาะ

๑.๓) ให้สภาทั้ง ๓ ระดับ ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมพหุวัฒนธรรมเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมทั่วถึง และเป็นธรรม รวมทั้ง ปรับรูปแบบองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมให้มีธรรมาภิบาล

๑.๔) จัดตั้งสมัชชาเครือข่ายการศึกษาในแต่ละสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อเป็นเครือข่าย สภาการศึกษาจังหวัดและจัดตั้งสภาอุลามาอะฮ์ทางการศึกษาหรือสภาที่ปรึกษาอิสลามศึกษาประจำ กระทรวงศึกษาธิการ

๒) เร่งให้การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย (การทะเบียนราษฎร สัญชาติ และคนเข้าเมือง) ในการใช้สิทธิทางการศึกษา

๓) เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม และทบทวนปรับปรุง กฎกระทรวง ระเบียบและประกาศ ที่ออกตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยเฉพาะมาตรา ๑๒ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

๔) บูรณาการการจัดการศึกษาด้านศาสนาให้สอดคล้องอย่างเป็นเอกภาพกับหลักสูตร สายสามัญทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษา

๕) ให้การยกย่องเชิดชูและจัดทำทำเนียบบุคลากรผู้เป็นปราชญ์ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อให้คนเหล่านี้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

๖) พัฒนาระบบการผลิตครูรุ่นใหม่ให้มีคุณภาพทั้งด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (พหุภาษา และพหุวัฒนธรรม) มีทัศนคติด้านบวกและจิตสำนึกความเป็นครูที่มีคุณธรรมต่อศิษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

๗) ปรับระบบการจัดสรรบุคลากรลงพื้นที่ทั้งส่วนของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยให้โอกาสกับบุคลากรในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมด้านศักยภาพและมีความรู้ความสามารถ รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่พหุวัฒนธรรม

๘) ให้การสนับสนุนโครงการครูทายาทและโครงการพัฒนาครูพหุวัฒนธรรมในรูปแบบอื่น ๆ อย่างจริงจัง เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าประสงค์

๙) เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบ โดยเน้นการให้บริการด้านการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑๐) พัฒนาและขยายเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบที่จัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเห็นคุณค่าในความเป็นพหุวัฒนธรรม เช่น โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โรงเรียนในเครือข่ายการศึกษาชนเผ่าพื้นเมือง รวมทั้งโรงเรียนต้นแบบ ทวิ-พหุภาษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้และตะเข็บชายแดน ฯลฯ โดยเปิดโอกาสให้มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนอย่างกว้างขวาง

### มาตรการที่ ๒ ปฏิรูประบบการคลังด้านการศึกษา

๑) จัดสรรงบประมาณเร่งด่วนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม อาทิ พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่เป็นความจำเป็นเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรม

๒) กำหนดรายจ่ายทางการศึกษาที่เน้นอุปสงค์ และจัดสรรงบประมาณตรงสู่ผู้เรียนหรือผู้รับประโยชน์ทางการศึกษา

๓) จัดคูปองการศึกษาสำหรับผู้พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ

๔) ใช้มาตรการทางภาษีส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาคน

๕) ใช้มาตรการทางภาษีสนับสนุนผู้ประกอบการภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๖) จัดตั้งกองทุนที่เกี่ยวกับการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อดูแลโรงเรียนต้นแบบและพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ โดยให้การสนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครู ตัวอย่างเช่น โรงเรียนต้นแบบทวิภาษา และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาแก่ท้องถิ่นหรือภาคประชาสังคม

### มาตรการที่ ๓ ปฏิรูประบบการเรียนรู้

๑) ปรับหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง

๑.๑) ส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเข้าใจและความสามารถในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล มีวินัย มีความสมัคสมานสามัคคี มีจิตสาธารณะ มีความเสียสละและมีสำนึกต่อส่วนรวม อันจะเป็นกลไกที่จะสร้างความสามัคคีกลมเกลียวของคนในชาติ เช่น กิจกรรมลูกเสือ โดยให้บุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมมีความเข้าใจที่แม่นยำเชิงคุณค่าแต่มีความยืดหยุ่นในการปรับกระบวนการและรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย

๑.๒) เสริมหลักสูตรในกลุ่มวิชาสาระและปรับหลักสูตรรวมถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มวิชาสาระต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาระวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ในประเทศไทย รวมทั้ง ศิลปวัฒนธรรม ทักษะศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ฯลฯ ให้มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ให้เกิดความเข้าใจว่าสังคมไทยมิใช่สังคมเชิงเดี่ยว หากแต่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อให้ตระหนักถึงการดำรงอยู่อย่างเข้าใจในตัวเองและผู้อื่น รวมทั้งให้เข้าใจถึงคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งระดับจุลภาคในประเทศและระดับมหภาคระหว่างประเทศ



๑.๓) พัฒนาและบูรณาการหลักสูตรให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจในวิถีปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ เคารพในคุณค่าในแก่นแท้ของแต่ละศาสนาที่ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ของคนในชาติ

๑.๔) ปรับการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนไป โดยเน้นการประเมินสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก โดยไม่ติดยึดอยู่กับชุดข้อมูลและเนื้อหาเดียวกัน ซึ่งเป็นข้อสอบกลาง

๒) ส่งเสริมการใช้ภาษาท้องถิ่นที่เป็นภาษาแม่ของเด็ก

๒.๑) ใช้ภาษาท้องถิ่นที่เป็นภาษาแม่ของเด็กในศูนย์เด็กเล็ก เพื่อสืบทอดและเชื่อมโยงเข้าสู่การเรียนรู้ภาษาไทย

๒.๒) ใช้ระบบทวิภาษา-พหุภาษาในกระบวนการเรียนการสอนสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ชายแดนภาคใต้ บนพื้นที่สูง และบริเวณตะเข็บชายแดนที่ยังมีการใช้ภาษาท้องถิ่นของตนอย่างเข้มแข็ง โดยเริ่มจากภาษาท้องถิ่น และค่อย ๆ เชื่อมโยงไปสู่ภาษาไทยอันเป็นภาษาหลักของชาติ ก่อนจะเชื่อมโยงไปสู่ภาษาเพื่อนบ้านในประชาคมอาเซียน (ในกรณีที่เป็นภาษาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน) และภาษาสากลอื่น ๆ ด้วยการเริ่มจากการฟังและพูด ก่อนก้าวไปสู่การอ่านและเขียน โดยเฉพาะสำหรับเด็กปฐมวัยและประถมศึกษาตอนต้น ควรใช้ภาษาแม่และวัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และสติปัญญา ทำให้เด็กมีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ นำไปสู่การอ่านออกเขียนได้ในภาษาไทยอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งพัฒนาการเรียนรู้ในสาระวิชาต่าง ๆ และความคิดเชิงสร้างสรรค์

๒.๓) จัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่น อักษรท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ เป็นรายวิชาโดยปราชญ์หรือผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นอย่างน้อย ๑ - ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์

๒.๔) สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการจากวิถีชีวิตเพื่อได้เชื่อมโยงและเรียนรู้วิชาการที่เป็นสากล โดยไม่ลืมนิเวศวัฒนธรรมดั้งเดิมและอัตลักษณ์

๓) พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่น่าสนใจที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่เป็นความจำเป็นเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรมพร้อมทั้งเร่งปรับพฤติกรรมให้เด็กและเยาวชนรู้เท่าทันโลก ไม่ถูกหลอหลอมให้หลงระเริงอยู่กับปัจจัยรอบตัวอันเป็นพิษภัยที่แฝงมาในความทันสมัย

๔) ครู ต้องเป็นครูพหุวัฒนธรรม โดยระบบการผลิตครูและการพัฒนาครูเฉพาะทาง รวมถึงการสร้างแรงจูงใจ และการสร้างขวัญกำลังใจอบรมพัฒนาจิตสำนึกและหล่อหลอมจิตวิญญาณการเป็นครูนักพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ครูประจำของสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมรวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และเข้าถึงวิถีการดำเนินชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้เรียน และผู้คนในชุมชน

**มาตรการที่ ๔ เสริมสร้างทัศนคติและพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม**

๑) เร่งสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ดำรงรักษาเอกลักษณ์ไทยและอุดมการณ์ชาติ ประกอบด้วย (๑) ความจงรักภักดีต่อ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (๒) การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (๓) ความมั่นคงมั่งคั่งของชาติและประชาชน

๒) ใช้กระบวนการทางการศึกษาเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ความเข้าใจระหว่างผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมรวมทั้งให้คนนอกพหุวัฒนธรรมเข้าใจคนในพหุวัฒนธรรมด้วย

## มาตรการที่ ๕ การเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน

- ๑) จัดให้มีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอย่างมีคุณภาพขั้นพื้นฐานสำหรับทุกสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม
- ๒) จัดอบรมเตรียมความพร้อมให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการนำเทคโนโลยีไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทัน และเกิดประโยชน์

## มาตรการที่ ๖ การใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

- ๑) รัฐส่งเสริมสนับสนุนและสร้างโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
- ๒) กำหนดนโยบายและจัดทำแผนส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ใช้อัตลักษณ์ในการสร้างคุณค่าและมูลค่า เพื่อเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยเริ่มจากระดับโรงเรียน ขยายผลสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติในที่สุด

### ๕.๒ มาตรการปฏิรูปเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในระยะยาว

ด้วยเป้าประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สังคมพหุวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้เอกลักษณ์ของความเป็นไทยและธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะของตน มีความรู้ความเข้าใจเห็นคุณค่าและยอมรับในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความเท่าเทียมในโอกาสทางการศึกษา ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้รับประโยชน์จากความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมภายในระยะเวลา ๕-๑๐ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๘ - ๒๕๖๘ นับจากเริ่มดำเนินการจำต้องอาศัยมาตรการการปฏิรูปหลักที่สำคัญ ๖ ประการ ได้แก่

#### มาตรการที่ ๑ ปฏิรูประบบการจัดการศึกษา

- ๑) ให้ชุมชนพหุวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแผนการปฏิรูปการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมในระยะยาว
- ๒) จัดระบบการศึกษาให้มีความต่อเนื่องจากการศึกษาในระบบไปสู่การศึกษานอกระบบ และเชื่อมโยงถึงการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน
- ๓) ควรกำหนดแผนการศึกษาเพื่อตอบสนองการมีงานทำที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มชนพหุวัฒนธรรม
- ๔) พัฒนากลไกและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวัดผลประเมินผลแผนการปฏิรูปการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง โดยรายงานผลการประเมินต่อผู้ที่เกี่ยวข้องให้ทราบเป็นระยะหรือรายงานต่อสภาระดับชาติ ปีละครั้ง
- ๕) พัฒนาระบบกลไกตรวจสอบโดยเชื่อมโยงกับระบบธรรมาภิบาล
- ๖) ปรับระบบการคัดเลือกครูที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมสอดคล้องกับภารกิจผู้ให้ความรู้ในสถานศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีจิตสำนึกความเป็นครูและมีจิตวิญญาณการเป็นนักพัฒนา
- ๗) ยกย่องเชิดชูและจัดทำทำเนียบบุคลากรผู้เป็นปราชญ์ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละสังคมพหุวัฒนธรรม
- ๘) เพิ่มขีดความสามารถและขยายพื้นที่การจัดการศึกษาของภาคประชาชนและชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในทุกระดับรวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคส่วน

ต่างๆเพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษาให้เหมาะกับพื้นที่ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอหลักสูตรที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต

๙) ปรับแก้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรม เช่น ปรับแก้ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕ ให้กระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ขยายโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐ เอกชน และชุมชน สามารถจัดการศึกษาภาคบังคับได้ โดยรัฐต้องอุดหนุนงบประมาณและทรัพยากรให้เพียงพอต่อการจัดการศึกษา ทั้งครูและค่าใช้จ่ายรายหัว ลดข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อเอื้อต่อผู้เรียนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียนของ สพฐ. ให้สามารถเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับได้อย่างเท่าเทียม มีคุณภาพและสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของตน โดยมุ่งเน้นให้สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ง่าย เข้าถึงได้ในทุกระบบ ทุกระดับ ครอบคลุมถึงเด็กตั้งแต่วัยก่อนเข้าเรียน (๓ ปี) เพื่อสร้างความพร้อมในการเรียนรู้ด้านภาษาที่เริ่มต้นจากภาษาแม่หรือภาษาท้องถิ่นเชื่อมโยงสู่ภาษาที่สอง ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ

๑๐) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการในระดับสถานศึกษาด้วยการบูรณาการการบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรให้เกิดคุณค่าและใช้นวัตกรรมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มพหุวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

๑๑) ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล

๑๒) ใช้ระบบพหุภาษาเพื่อการสื่อสารและการศึกษาที่เริ่มต้นจากภาษาแม่หรือภาษาถิ่นเชื่อมโยงสู่ภาษาที่สองและภาษาอื่น ๆ

## มาตรการที่ ๒ ปฏิรูประบบการคลังด้านการศึกษา

๑) จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่เป็นความจำเป็นเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรม

๒) จัดตั้งกองทุนที่เกี่ยวกับการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อดูแลโรงเรียนต้นแบบและพัฒนาขยายเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ (โดยให้การสนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครู ฯลฯ) และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาแก่ท้องถิ่นหรือภาคประชาสังคม

๓) กำหนดรายจ่ายทางการศึกษาที่เน้นอุปสงค์ และจัดสรรงบประมาณตรงสู่ผู้เรียนหรือผู้รับประโยชน์ทางการศึกษา

๔) จัดคูปองการศึกษาสำหรับผู้เรียนนอกระบบที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ

๕) ใช้มาตรการทางภาษีส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาตน

๖) ใช้มาตรการทางภาษีสนับสนุนผู้ประกอบการภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๗) จัดกองทุนสมทบเพื่อการศึกษาแก่ท้องถิ่นหรือภาคประชาสังคม

## มาตรการที่ ๓ ปฏิรูประบบการเรียนรู้

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนทุกเพศทุกวันตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต โดยการเชื่อมโยงการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ ของการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง

๒) พัฒนาคู่มือมีจิตวิญญาณการเป็นครูและมีความรู้ความสามารถ มีเทคนิควิธีการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มชนพหุวัฒนธรรม เช่น การใช้ระบบคุรุธาษาทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

๓) ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความเป็นพหุวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

๔) บูรณาการการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมบนวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน อันนำไปสู่แนวทางตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๕) กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเน้นกระบวนการคิดและการใช้เหตุผล เพื่อเสริมสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมอุดมปัญญา

๖) สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและการมีงานทำ รวมทั้งพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการดำรงชีพในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข

#### มาตรการที่ ๔ เสริมสร้างทัศนคติและพัฒนาทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

๑) เร่งสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปพร้อมกับการปลูกฝังอุดมการณ์ร่วมของความเป็นชาติและรักษาเอกลักษณ์ไทยในระดับชาติ

๒) ส่งเสริมพหุวัฒนธรรมศึกษา ใช้กระบวนการทางการศึกษาเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ รับรู้ และเข้าถึงคุณค่าวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย มีความเข้าใจระหว่างผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรม และคนในสังคมภายนอกให้เข้าใจคนในพื้นที่พหุวัฒนธรรมด้วยมุมมองที่เคารพในสิทธิมนุษยชน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๓) ทบทวนและรื้อฟื้นความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรมใหม่ ให้พื้นที่และโอกาสในการแสดงออกเพื่อรักษาภาษาวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ผ่านการขัดเกลาในระบบการศึกษา โรงเรียน ชุมชนและสื่อทุกแขนง คนไทยทุกคนต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของทุกวัฒนธรรม ทุกภาษา โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ที่จะต้องรักษาไว้เป็นมรดกและต้นทุนให้สังคมไทยในระยะยาวต่อไปและเพื่อเตรียมพร้อมเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ชุมชนประชาคมอาเซียน จะทำให้สามารถปรับตัว ดำเนินชีวิต ทำธุรกิจกับทุกวัฒนธรรมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลดีทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคง อย่างยั่งยืน

#### มาตรการที่ ๕ การเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน

๑) จัดให้มีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอย่างมีคุณภาพ ให้พอเพียงแก่การให้บริการสำหรับทุกสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

๒) จัดอบรมเตรียมความพร้อมให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการนำเทคโนโลยีไปใช้ได้ และขยายผลสู่ระบบการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทัน และเกิดประโยชน์

#### มาตรการที่ ๖ การใช้ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

๑) รัฐส่งเสริมสนับสนุนและสร้างโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมยอมรับและเห็นในคุณค่าของอัตลักษณ์ต่างวัฒนธรรม และเห็นพ้องในอันที่จะร่วมธำรงรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกแห่งชาติพันธุ์

๒) กำหนดนโยบายและจัดทำแผนส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ใช้อัตลักษณ์เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่า ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

## ๖. ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ

### ๖.๑ ผลลัพธ์

๑) ใต้อำนาจและโครงสร้างการจัดการศึกษาสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรมใหม่รองรับแนวคิดการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม ให้ท้องถิ่นและเอกชน โดยรัฐเป็นผู้กำกับดูแลและรักษามาตรฐานการศึกษา

๒) ระบบการคัดเลือก จัดสรร พัฒนา ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาที่จัดการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม มีความเหมาะสมสอดคล้องกับปัจจัยแวดล้อมอันเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นถิ่น เป็นไปตามเป้าประสงค์ของการปฏิรูปเพื่อการพัฒนา และตอบสนองตามความต้องการของกลุ่มคน และชุมชนในทุกสังคมพหุวัฒนธรรม

๓) หลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลได้รับการบูรณาการให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่หลากหลายโดยมีความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างในสังคมพหุวัฒนธรรมและสามารถปรับตัวที่จะอยู่ร่วมกันในความหลากหลายได้อย่างมีความสุข

๔) ผู้คนในทุกสังคมพหุวัฒนธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้เอกลักษณ์ของความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะของตน โดยมีอุดมการณ์ร่วมของความเป็นชาติบนพื้นฐานของความมีคุณธรรมและจริยธรรม

๕) กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาจิตสำนึกและจิตวิญญาณให้ผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมเห็นคุณค่าและยอมรับในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างจริงจัง และร่วมมือให้การส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพทั่วถึง เป็นธรรมและสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการศึกษา Education for all และ Inclusive Education ซึ่งเป็นการศึกษาที่จะต้องเข้าถึงและให้โอกาสแก่ชนทุกหมู่เหล่าอย่างมีคุณภาพโดยเท่าเทียมกัน สิทธิชนของชนพื้นถิ่น (Indigenous Rights) ที่รัฐจะต้องจัดการศึกษาที่อยู่บนฐานของวัฒนธรรม และใช้ภาษาที่เป็นสื่อการเรียนการสอนด้วยภาษาแม่ของตน โดยจัดให้ได้มีการเรียนรู้ภาษาอื่น ๆ เช่นภาษาประจำชาติ หรือภาษานานาชาติ

๖) ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนบนพื้นฐานของความเสมอภาค ยุติธรรมและเป็นธรรม

๗) ใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก เช่น หลายกลุ่มชนในประเทศมีความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ภาษาและวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กลุ่มเขมรถิ่นไทย มลายู มอญ ม้ง กะเหรี่ยง เป็นต้น

๘) กลุ่มเป้าหมายในสังคมพหุวัฒนธรรมเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างรู้เท่าทันในทุกมิติของการศึกษาและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

### ๖.๒ ผลกระทบ

๑) โครงสร้างการศึกษาพหุวัฒนธรรม ทำให้ต้องมีการปรับระบบคิดให้ตระหนักถึงความสำคัญของความแตกต่างหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อและศาสนาของประชากรในสังคมไทยอันเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม

๒) ต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมในการจัดตั้งองค์กรตามโครงสร้างใหม่ทุกระดับ

๓) ระบบการคัดเลือกผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนของสังคม พหุวัฒนธรรม จะมีการคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ทางด้านภาษาเฉพาะและมีความเข้าใจวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมจากพื้นที่โดยตรงและผ่านการฝึกอบรมหรือมีเทคนิควิธีการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม

๔) บุคลากรที่ติดขัดกับการบริหารจัดการตามโครงสร้างเดิมต้องยอมรับและให้ความร่วมมือกับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง

## ๗. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามผลลัพธ์

### ๗.๑ ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

๑) **ความร่วมมือ และความพึงพอใจ:** องค์กรทางการศึกษาตามโครงสร้างใหม่สำหรับสังคม พหุวัฒนธรรมสามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างเป็นรูปธรรม โดย ประเมินจาก การได้รับความร่วมมือ และเกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ครู ผู้บริหาร บุคลากร ทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และสังคมโดยรวม)

๒) **ความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา :** ด้วยมาตรการการกระจายอำนาจที่จะ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ชุมชนท้องถิ่นและภาคเอกชนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาเพื่อพัฒนาบุตรหลาน

๓) **ขวัญและกำลังใจ:** ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาที่ผ่านระบบการจัดสรรตาม มาตรการปฏิรูป มีกำลังใจและตื่นตัวในการใช้ศักยภาพเพื่อจัดการศึกษาและจัดการเรียนรู้ให้เกิดการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านความรู้สายสามัญ การบูรณาการวิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนได้อย่างผสมผสานกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมร่วมสมัยและร่วมสังคมพหุวัฒนธรรม ได้อย่างลงตัว

๔) **ทัศนคติเชิงบวกต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม :** กระบวนการทางการศึกษา เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาจิตสำนึกและจิตวิญญาณ ให้ผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมเห็นคุณค่าและยอมรับในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทาง วัฒนธรรมอย่างจริงใจ

๕) **ความสงบและสันติสุข :** ระดับความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งทางศาสนาและ วัฒนธรรมลดลง มีความรักความสามัคคีให้เห็นอยู่ทั่วไปในทุกพื้นที่ของสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีเอกภาพ ภายใต้เอกลักษณ์ของความเป็นไทยโดยสามารถดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะของตน

๖) **ระดับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมได้รับการพัฒนา:** หลักสูตร และกระบวนการเรียน การสอนมีส่วนช่วยพัฒนาระบบการคิด วิเคราะห์ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และ ดูแลรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

๗) **ได้รับการยอมรับในนโยบาย แผนปฏิบัติการ และกลไกในการใช้ทุกมาตรการเพื่อการ ปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม** ที่สอดคล้องกับอนุสัญญา และปฏิญญา สากลต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศระดับประชาชาติที่ไทยร่วมเป็นภาคี

### ๗.๒ ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

๑) **อัตราที่เพิ่มขึ้นของการได้เข้าเรียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายในสังคมพหุวัฒนธรรม:** ประชากรทุกหมู่เหล่า ทุกชาติพันธุ์ บนผืนแผ่นดินไทย ได้เข้ารับการศึกษามิติดระดับตามขีดความสามารถ

๒) **อัตราเพิ่มขึ้นของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ใช้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานของ การเรียนรู้ หรือจัดการเรียนการสอนแบบทวิ-พหุภาษารวมถึงอัตราเพิ่มขึ้นของครูประจำการที่ผ่านการ**

ฝึกอบรมด้านเทคนิควิธีการเรียนการสอนแบบพหุภาษาพหุวัฒนธรรม และอัตราเพิ่มขึ้นของบุคลากรครู จากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาที่ผลิตครู ที่ได้รับการศึกษาด้านเทคนิควิธีการเรียนการสอนแบบ พหุภาษาพหุวัฒนธรรม

๓) มีความเพียงพอและเป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษาในสังคม พหุวัฒนธรรมเพื่ออุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวนักเรียนและการสนับสนุนเพื่อจัดการศึกษา: เพื่อลดความ เหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ให้แก่สังคม พหุวัฒนธรรม เพื่อความเสมอภาค ยุติธรรมและเป็นธรรม

๔) ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้: หลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผลตามมาตรฐานการ ปฏิรูปที่เริ่มจากภาษาแม่เป็นฐานนำไปสู่การศึกษาเรียนรู้ที่บูรณาการเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่ ส่งผลต่อการ พัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ในวิชาสามัญ การปรับทัศนคติ และทักษะการดำเนินชีวิต

๕) อัตราเพิ่มขึ้นของกลุ่มเป้าหมายในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและ การกินดีอยู่ดีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาจิตสำนึกให้ผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมเห็นคุณค่าและ ยอมรับในการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๖) มูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้จากการดำรงความความหลากหลายทางวัฒนธรรม: การใช้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพด้านความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับ ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

๗) อัตราเพิ่มขึ้นของกลุ่มเป้าหมายในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้าถึงเทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และได้รับประโยชน์ : กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อการ ใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างรู้เท่าทันในทุกมิติของการศึกษาและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

.....

## ภาคผนวก ก

รายนามคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์  
สภาปฏิรูปแห่งชาติ

๑. นายพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา	ประธานกรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พุทธิชีวิน	รองประธานกรรมการ
๓. รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ชิตพงศ์	รองประธานกรรมการ
๔. นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร	รองประธานกรรมการ
๕. นายชิงชัย หาญเจนลักษณ์	โฆษกกรรมการ
๖. นายอมรวิชัย นาครทรรพ	โฆษกกรรมการ
๗. นายกมล รอดคล้าย	กรรมการ
๘. นายโกวิท ทองคุณ	กรรมการ
๙. นายเข้มแข็ง ยุติธรรม	กรรมการ
๑๐. นางจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์	กรรมการ
๑๑. นายชาติ ตั้งจิรวงษ์	กรรมการ
๑๒. นายณรงค์ วงศ์เกรียงไกร	กรรมการ
๑๓. ศาสตราจารย์เกียรติคุณชัชชาติ เทพรานนท์	กรรมการ
๑๔. นายธีรช สุวตัมกุล	กรรมการ
๑๕. นายธีรชัย อู่พานิช	กรรมการ
๑๖. นายนิพัทธ์ ระเบิดอารมณ์	กรรมการ
๑๗. นายนำชัย ฤทธิศาสตร์	กรรมการ
๑๘. นายปิยะวัติ บุญ-หลง	กรรมการ
๑๙. รองศาสตราจารย์เป็รื่อง จันดา	กรรมการ
๒๐. พลเอก พอล มณีรินทร์	กรรมการ
๒๑. นายมีชัย วีระไวทยะ	กรรมการ
๒๒. พลเอก วรวิทย์ พรรณสมัย	กรรมการ
๒๓. พลเอก วุฒินันท์ ลีลายุทธ	กรรมการ
๒๔. นายสมเกียรติ ชอบผล	กรรมการ
๒๕. นายสุพร สุวรรณโชติ	กรรมการ
๒๖. นายสุวิทย์ เมษินทรีย์	กรรมการ
๒๗. รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม	เลขาธิการคณะกรรมการ



## ภาคผนวก ข

รายนาม คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม และคณะ

## ๑. รายนามคณะอนุกรรมการ

๑. รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ชิตพงศ์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายนิฟาริต ระเด่นอาหมัด	รองประธานอนุกรรมการ
๓. นายสมชาย เสียงหลาย	รองประธานอนุกรรมการ
๔. นายประเสริฐ แก้วเพชร	รองประธานอนุกรรมการ
๕. นายนำชัย กฤษณาสกุล	อนุกรรมการและโฆษก
๖. นายดุสิต สีลาภัทรพันธุ์	อนุกรรมการ
๗. นายนิอาแซ ซีอูเซ็ง	อนุกรรมการ
๘. นายदनัย มู่สา	อนุกรรมการ
๙. นายทองอยู่ แก้วไทรชะ	อนุกรรมการ
๑๐. นายรังสรรค์ ทองทา	อนุกรรมการ
๑๑. พลตำรวจเอก สมศักดิ์ แขวงโสภา	อนุกรรมการ
๑๒. พลโท สมโภชน์ เงินเจริญ	อนุกรรมการ
๑๓. นายอัปดุลยาบาอี สาแม	อนุกรรมการ
๑๔. นางสาวอรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์	อนุกรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัชณี คุณเฒ่า	อนุกรรมการและเลขานุการ

## ๒. รายนามที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการ

๑. พลเอก พอพล มณีรินทร์
๒. นายเข้มทัต สุคนธสิงห์
๓. นายสมเกียรติ ชอบผล
๔. รองศาสตราจารย์พันธุ์ทิพย์ สายสุนทร
๕. นายรุ่ง แก้วแดง
๖. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุวิไล เปรมศรีรัตน์
๗. รองศาสตราจารย์ ม.ร.ว. วุฒิเลิศ เทวกุล
๘. พลตำรวจตรี นรวัฒน์ เจริญรัชต์ภาคย์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลักขณา บรรพกาญจน์
๑๐. พันเอก ศรัณยู วิริยเวชกุล
๑๑. นายอชิพล พชรพงศ์พลิน

## ภาคผนวก ค

## รายนามผู้มาให้ข้อมูลและผู้เข้าร่วมประชุม

## ๑. รายนามผู้มาให้ข้อมูล

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

- |                          |   |
|--------------------------|---|
| ๑. นายติศกุล เกษมสวัสดิ์ | รองเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา<br>นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย   |
| ๒. นายพีรศักดิ์ รัตนะ    | รองเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน   |
| ๓. นายอดิพันธ์ ปากบารา   | ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ<br>รับผิดชอบเขตตรวจราชการที่ ๘ และ<br>ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานและบริหาร<br>การศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศปบ.จชต.) |

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- |                           |   |
|---------------------------|---|
| ๑. นายอำนาจ วิทยานุกู     | ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา<br>ขั้นพื้นฐาน   |
| ๒. นายอนุศักดิ์ อายุวัฒน์ | ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา<br>เขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้<br>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน |

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

- |                    |                               |
|--------------------|-------------------------------|
| - นายอธิปไตย โปแดง | นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ |
|--------------------|-------------------------------|

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

- |                               |                                 |
|-------------------------------|---------------------------------|
| ๑. รองศาสตราจารย์กำจร ตติยกวี | เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา |
| ๒. นายจักรกฤษณ์ ลิมปิยะเสียร  | นักวิเคราะห์นโยบายและแผน        |

## ๒. รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

- |  |  |
|--|--|
| ๑. พันตำรวจโท สมชาย พิทักษ์ชาติภิญโญ       | ผู้ติดตาม พลตำรวจตรี นรวัดน์ เจริญรัชต์ภาคย์ |
| ๒. ผศ. พ.ต. หญิง ชัญญาพัทธ์ วิพัฒนานันทกุล | ผู้ติดตาม พลเอก พอพล มณีรินทร์               |
| ๓. นายโรจนะ กฤษเจริญ                       | ผู้ติดตาม พลเอก พอพล มณีรินทร์               |
| ๔. นางสาวปภาวดี สลักเพชร                   | ผู้ติดตาม รศ.พันธุ์ทิพย์ สายสุนทร            |
| ๕. นายธนปรัชญ์ กองทรัพย์                   | ผู้ติดตาม นายदनัย มู่สา                      |
| ๖. นายกฤษ ตั้งทรงศิริศักดิ์                | ผู้ติดตาม นายदनัย มู่สา                      |

## ภาคผนวก ง

## รายนามคณะผู้จัดทำรายงาน

-----

## ประธานที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ชิตพงศ์

ประธานอนุกรรมการ

## คณะที่ปรึกษา

๑) นายนิฟาริต ระเด่นอาหมัด

รองประธานอนุกรรมการ

๒) นายสมชาย เสียงหลาย

รองประธานอนุกรรมการ

๓) นายนำชัย กฤษณาสกุล

อนุกรรมการและโฆษก

๔) พลตำรวจเอก สมศักดิ์ แขวงโสภา

อนุกรรมการ

๕) นายदनัย มูসা

อนุกรรมการ

๖) รองศาสตราจารย์พันธุ์ทิพย์ สายสุนทร

ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการ

๗) พลเอก พอพล มณีรินทร์

ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการ

๘) ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุวิไล เปรมศรีรัตน์

ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการ

## ผู้จัดทำฐานข้อมูลและจัดทำรายงาน

๑) นายรังสรรค์ ทองทา

อนุกรรมการ

๒) นางสาวอรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์

อนุกรรมการ

๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัชณี คุโณปการ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๔) ว่าที่ร้อยตรี จเร นาคสวาท

นิติกรชำนาญการ

กลุ่มงานคณะกรรมการการศึกษา